

ZSIDÓ SZEMLE

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Buda-
pest, VI., Király-u. 36. Telefon: 84-89.
Sürgőnyecim: UNGCION

POLITIKAI LAP
Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Egyes szám 4000 kor.

A cionizmus a zsidó nép számára Palesztinában egy közjogilag biztosított nemzeti otthon létesítésére törekszik. (Baseli program.)

A hajdunánási vallásbéke

Megszoktuk már. Klebelsberg gróf miniszter-
sege idején dús áldással hull a tanügyi reform a ma-
gyar földre. A reálgimnázium, a téli tanítás, a
leánylyceum tervezete mind megannyi emléke a
nagy alkotásoknak. És a hajdunánási eset csak egy
a sok közül. Nem történt itt semmi egyéb, csak az,
hogy az eddigi maradi szokással szakítva, Maday
tanár úr nem egyedül ment az órájára, hanem meg-
hívta hivatali feljebbvalóját, a legmagasabb szak-
tekintélyt, a minisztert, arra az előadásra, melyen
beszámolt a politikai tudományban eddig végzett
kutatásairól, azokról a problémákról, melyeknek
megoldásán honatyai kötelességgel buzgólkodik. A
miniszter úr pedig elfogadta a meghívást, mert je-
lenlétével és szavával akarta igazolni, hogy Maday
tanár úr nemesak a tanügy terén, hanem a polití-
kában is derekasan megállja a helyét. Ami ennek
a kultusköri reformnak a pikantériáját adja, az a
csodálatos jelenség, hogy ezen a tanórán nem a
nebulók feleltek rosszul, hanem — a miniszter úr.
Úgyanis a miniszter úr vagy elszólta magát, mert
kiesett egy vigyázatlan pillanatban ezideig álcá-
zott politikai szerepéből, vagy pedig tudatosan do-
bott csóvát a közvéleménybe, hogy azt a viharos
csendet, melyet ma már konszolidációnak lehet ne-
vezni, egy kissé felzavarja.

A hajdunánási békegyakorlaton a miniszter úr
a következő magasröptű szavakat taszította a
hallgatóság fülébe: „A békességben ügyelni kell
még a felekezeti békére is. A hívő katolikusokkal
és protestánsokkal szemben áll a nemzetköziség hir-
detése, a nemzeti gondolat tagadása, a hitetlenség,
a munkával szemben ott állnak a kommunisták.“ A
felekezeti béke érdekében követte el a miniszter úr
ezeket a mély gondolatot érzékeltető szavakat és
minden bizonnyal nemes intenció vezette. Csak az
volt a baj, hogy a miniszter úr már rég elfelejtette
a számvetés mesterségét, amit a legkisebb gimna-
zistának is a „bukás terhe mellett“ tudnia kell, és
nem gondolt arra a primitív matematikai szabály-
ra, hogy csak egynemű mennyiségeket lehet össze-
adni. Mi azonban tudjuk, hogy ha az egyenlet egyik
oldalán két felekezet szerepel, akkor az egyenlet má-
sik oldalán is a felekezet tényezőjének kell állnia.
Vagyis a nemzetköziségen, a hitetlenségen, a nem-

zeti gondolat tagadásán a zsidókat kell érteni. A
miniszter úr tapintatos volt és nem aposztrofálta a
zsidókat, de tudta, hogy dodonai jós-szavaiból ki-
világlik a gondolat; általánosított, bár tudta, hogy
szavai nem fedik az igazságot. De mégis, mi volt a
célja? Teremteti, szent nyugalmat, bort, buzát,
egészséget, holtig tartó békességet. Arra pedig iga-
zán nem gondolhatott, hogy miközben ő prófétai
hivatását végzi, lesznek értelmetlen emberek, kik
nem fogják föl, hogy az építő munkát mindenkor
a rombolás előzi meg és hogy a katolikusok és
protestánsok vallásbékéjét csak úgy lehet megte-
remteni, ha az amugy is problematikus zsidó feleke-
zeti békét pozdorjává zuzzák.

Bennünket ebben a pillanatban azonban job-
ban érdekel a miniszter úr védekezése, mert
sokkal több benne a humor és a komikum.
A vallás és közoktatásügy öre így védeke-
zett: „Abba pedig, hogy mi katolikusok és
protestánsok egymás közt békében akarunk
élni, külső tényezőknek *nem illik* belebeszélni,
mert az a mi sajátos dolgunk.“ Mindenekelőtt, ki
akart beleszólni a miniszter úr békekövácsló kül-
detésébe? Talán az a beleszólás, ha tiltakozunk a
gyanusítás és rágalmazás ellen, ha visszautasítjuk
a legbántóbb támadást, ha kívánjuk, hogy a minisz-
ter úr ne kössön békét a mi bőrünkre, vagy talán
az a baj, hogy egyáltalán szólni merészelünk.
Avagy talán gyerekjátékot méltóztatik velünk űzni
a miniszter úrnak? Megver bennünet és mert sirni
bátorkodtunk, újból ütlegre emeli a kezét. Minisz-
ter úr, ravasz dolog: vádlottá tenni a vádlót! Kü-
lönösen a hajdunánási esetben, amikor tudjuk, hogy
e kuructájon valamikor nem ölelkeztek oly melegen
a katolikus labancok a protestáns hajdukkal, de
még inkább a mi rovásunkra, kik tudjuk, mit jelen-
tett egykor a protestánsok iránti szeretet. Ön, mi-
niszter úr, mint történettudós, bizonyára ismeri az
1730-i protestáns üldözések történetét és olvasta
Göcking Günther Gerhard 1734-ben megjelent
„Vollkommene Emigrationsgeschichte von denen
aus dem Erzbistum Salzburg vertriebenen Lutherana-
ren“ című művét. Ha igen, akkor tudja, hogy a
katolikusok az üldözött protestánsok elől betöm-
ték a kutakat, leszdték a vödörket, de a zsidók

a saját kutjaikból adtak nekik inni, „sőt mi több — írja Göcking — kenyeret és sört meg pénzt adtak nekik a zsidók.“ „Casselben 4000 tallért gyűjtöttek az emigránsok részére“ és „mindenütt, ahol zsidók laktak a legmesszebbmenő szeretetet tanusították a menkülő protestánsokkal szemben“. Mi, nemde miniszter úr, a felekezeti békét nemesebb értelemben magyarítottuk, nem szavakkal, de tettekkel támogattuk és fenköltebb hittel okoltuk meg, mert — így írja Göcking — „egy zsidó, kit kérdeztek, miért ily könyörületesek a protestánsokkal, kik hiszen szintén keresztények, így felelt: Hát ők nem emberek? Isten képmására vannak azok is teremtvé, mint mi. Isten pedig megparancsolta nekünk, hogy szeressük az idegen népeket is. Őseimnek is igen jól esett

volna, midőn Egyiptomból kivándorltek, ha más népek jót tettek volna velük.“

Miniszter úr, ez zsidó béke. Nem csürés-esavarrás, nem úszítás, nem politika, hanem szeretet, emberséges és istenes cselekedet. Pedig, hiszi-e miniszter úr, az üldözött felekezet megvédése nem volt kötelessége a zsidóknak, mintahogy kötelessége védelmébe venni a zsidó felekezetet a törvényes kormány vallás és közoktatásügyi miniszterének. És mégis megtették a zsidók, mert ezt parancsolta, nem a törvény, hanem a szívük. Igaza van, miniszter úr, nem illik beleszólnunk az ön barátkozásába, de viszont úgy találjuk, hogy a zsidókat sem illik gyanusítani, vádolni, támadni — alaptalanul.

A sátorban

„Sátrakban lakjatok hét napon át; minden benlakó Izraelben sátrakban lakjék. Hogy megtudják nemzedékeitek, hogy sátrakban adtam lakást Izrael fiainak, mikor kivezettem őket Micrajim országából.“ Ezekkel a szavakkal parancsolja meg a Biblia a sátoros ünnep megtartását és magyarázza meg annak *történelmi jelentőségét*. A „sálós regálím“ — a három zarándokünnep — mindegyikének megvan ugyanis a maga történelmi jelentősége. A Peszach: az Izrael *néptest megalakulása*; a Sabuoth: az Izrael *népszellem megalakulása*; a Szukköth az Izrael *néptest fentartása*; a Semini-Acereth: az Izrael *népszellem fentartása*. (Lásd S. R. Hirsch: Chorév.)

Miután szabadságra jutva a néptest megalakult és a Szinájön kisugárzott szellem a testet betöltötte, érdemessé vált arra, hogy fennmaradásáról gondoskodás történjék, és hogy a testtel együtt a szellem is fennmaradjon.

A test és a lélek együttműködése nem egyéb, mint maga az élet; életműködés azonban csak bizonyos helyen, arra alkalmas talajon lehetséges. Ezért vált szükségessé, hogy Izrael népteste is eljusson arra a talajra, amely életgyökereit magába fogadhassa és amelyből az életműködéshez szükséges tápláló nedveket felszívhatta. Negyven esztendő — egy egész emberöltő — kellett ahhoz, hogy a néptest a bálványimádás szelemétől megtisztuljon és a Szináj-szelemtől annyira megtelítessék, hogy alkalmassá váljék arra, hogy a számára kijelölt talajba egészséges gyökereket tudjon eresztetni. A megtisztulás folyamata alatt a néptest vándoruton volt és valamint a nép egyes családjai kunyhókban tanyáztak a vándorlás idejében, úgy magát az egész néptestet is egy isteni felhősátor — a sechinah — védelmezte a külső behatások ellen. A sechinah felhő sátora elkísérte a népet egészen a honfoglalás küszöbéig, az új haza kapujáig; mikor pedig az új haza felépült, megtalálta helyét maga a nép is és a néptest a Szináj hegyén kisugárzott szellemtől megtelve élt és fejlődött tovább a maga talajában.

Történelmi idők jöttek és a szináj-szelemében meggyengült néptest nem bírta az idők viharait; kiszakadt a — most már — régi talajból; újból vándoruttra kelt, újból sátrakban, vándorkunyhókban kellett tanyázni; a száműzetés sátraiban. És a néptest egyes részei még ma is idegenek azon a földön, amelyre elszórártak; ma is inog lábuk alatt a talaj és hajlékuk nem „dirath kevám“, nem biztos alapokon nyugovó, szilárd épület, hanem csak „dirath arjá“, a bizonytalanság düledező sátora.

Am a történelmi idők most is tartanak és a Szinájön kialakult és onnan kisugárzott *népszellem újból feléled halottaiból*. Ismét felébred a testnek nemcsak a

szívében, hanem minden tagjában és újból életre kelti az egész néporganizmust. *A nép újra élni akar, szabad és független néptesti és népszellemi életet, szabad és független, biztos alapokon nyugvó nemzeti otthonban, nem pedig a hontalanság düledező sátoraiban.*

És amint a népszellem éled, amint a néptestet újból megtelíti, úgy épül már az Otthon is a test és szellem befogadására és fentartására.

És ha majd egyszer — talán nem sok idő múlva — befejeződött a nagy épület, ha meglesz a biztos otthona a néptestnek és a népszellemnek, akkor is emlékezzék majd vissza és „tudja meg az a későbbi — akkor élő — boldog nemzedék, hogy a hontalanság sátorában lakott sokáig Izrael népe, az időtől fogva, amikor Egyiptomból kivonulva néppé lett.“

Joszéf Hakaton.

A XIV. kongresszus határozatai

A Jewish Agency

Felismerve azt a körülményt, mely szerint kívánatos mindazon zsidók hathatósabb közreműködését biztosítani, melyek a palesztinai zsidó nemzeti otthon felépítésében a Balfour-deklaráció és a mandátum szellemében résztvenni akarnak,

annak mérlegelésében továbbá, hogy ezen célból kívánatos a Jewish Agency alapjának kibővítése,

abból a feltevésekből kiindulva továbbá, hogy minden intézkedésnél elvi alapgondolatokul szolgáljanak: a) az Alijah állandó erősítése, b) a földnek, mint néptulajdonnak, megváltása, c) mezőgazdasági telepítés a zsidó munka alapján, d) a héber nyelv és kultúra,

a kongresszus a következőket jelenti ki:

I.

A kongresszus szívesen látná a palesztinai kibővített Jewish Agency egy „Tanács“-ának megalakulását a következő feltételek mellett:

a) a Jewish Agency Tanácsa, amely — ha teljes lesz — körülbelül 150 tagból álljon, felerészben a Cionista Szervezet képviselőiből, felerészben pedig a világ különböző részeiben élő zsidó közösségek képviselőiből alakuljon.

b) A módszer, melynél fogva a különböző közösségek képviselőiket kiküldik, minden esetben megegyezés alapján, a helyi viszonyoknak megfelelően, állapítsák meg; amennyire lehetséges, demokratikus választások formájában.

c) Azon helyeknek 40%-a, melyeket a nemcionista képviselők töltenek be, az Egyesült Államok zsidósága részére tartassék fenn.

d) A többi helyek elosztása — amennyiben azok nem a Cionista Szervezetet illetik — a Cionista Szervezet és az érdekelt zsidó közösségek közötti megegyezés értelmében szabályozandó.

II.

A legközelebbi cionista kongresszus összeülését a Tanács cionista képviselői az Intéző Bizottság és az Akció-bizottság tagjai, kiegészítve más tagokkal, amennyi mindenkor a létszámhoz még szükséges; ez utóbbiakat az Intéző Bizottság és az Akció-bizottság együttes ülésben jelöli ki. A legközelebbi cionista kongresszus a Tanács cionista tagjait közvetlen választás útján fogja kijelölni.

III.

A kongresszus felhatalmazza az Intéző Bizottságot, hogy a Tanácsnak ilyen alapon leendő felállítására céljából lépéseket tegyen és hogy egy értekezletet hívjon egybe olyan alapszabályzat elfogadására, mely a Cionista Szervezet és az illető zsidó közösségek közötti megegyezés jelle gével bírjon. Ez az értekezlet azonban csak akkor hívandó egybe, ha a Cionista Szervezet képviselőin kívül a Tanácsba legalább 50 tag jelöltetik ki, akik legkevesebb hat országot képviselnek.

IV.

A kongresszus felkéri az Intéző Bizottságot, hogy gondoskodjék arról, hogy a III. alatt említett alapszabályzatnak egy olyan intézkedése is legyen, amely szerint az alapszabályzat egyelőre a Tanács megalakulásától számított 3 évi időtartamra lép érvényre. Ezen időtartam eltelte után az alapszabályzat megújításának kérdése a Cionista Szervezet és a többi zsidó közösségek közötti megegyezés tárgyát fogja képezni.

V.

Hogy a Jewish Agency politikai és egyéb munkáinak folytonossága biztosítva legyen, megbizsa a kongresszus az Intéző Bizottságot, hogy a Cionista Szervezet elnökének a kibővített Jewish Agency elnökévé való megválasztását biztosítsa.

Szervezkedési határozatok a Keren Kajemeth és a Keren Hajessod együttműködése tárgyában

Attól a kívánságtól indítva, hogy a két nagy nemzeti alap — t. i. a Keren Kajemeth és Keren Hajessod — amelyeken Palesztina felépítése leginkább nyugszik, egy-

Palesztinai levél*)

Irta: Dr. Klein Sámuelné, Herskovits Edit

Kedves kis Sómér Testvéreim!

Azért a kék-fehér szalaggal átkötött virágcsokorért, amit nekem az állomáson bucsuzóul átnyújtottatok, viszonzásul én is egy csokrot szeretnék Nektek összegyűjteni uti benyomásaim legszínesebbjeiből. Vegyétek szívesen, ha eleven színei meg is fakulnak kissé a hosszú uton, amíg az impressziók szavakká zsugorodnak.

Trieszttől Alexandriáig

Péntek délben indult el hajónk, a „Wienna“ gyorsgőzös, a trieszti kiötőből. Az idő gyönyörű volt, az ég napfényes, mosolygó és a kékeszöld Adria békés jóindulattal hullámzott fővény-ágyában. A köteleket eloldozták és a hajó a „Hatikwa“, a remény, dalának hangjai mellett, melyet a velünk utazó orosz- és lengyelországi chalucok: fiúk és leányok énekeltek, lassan eltávolodott a parttól. Egy sereg fehér sirály keringett fölöttünk, amelyek egész uton kísérték a hajót; előfordult, hogy egész napon át nem is láttunk mást, mint a két kék végtelenség között lebegő sirályokat.

*) E levelet szerző az érsekujvári sómér-(eserkész)-esapatnak küldte Jeruzsálemből röviddel Erec-Jizraelbe való megérkezése után az elmúlt december havában.

mással összhangzásban legyen és harmonikus fejlődésük biztosítottak, a két alap között egységes működési irányelveket állapítottak meg.

Mindkét alap irodái kötelesek lehető összhangzásban együttműködni, egymás munkáját előmozdítani és lehetőleg minden surlódást elkerülni.

Az egységes sékel

A sékel a jövőben az egész Cionista Szervezet részére egységes.

A sékel-kezelés (elosztás, elszámolás és ellenőrzés) egy és ugyanazon ország területén egységesen vezetendő. Az országos egyesület és a külön-egyesületek azon országban fennálló csoportjai ezen célból munka-egységet képeznek (országos sékel-egyesület).

A bevándorlás

A kongresszus felhívja az Intéző Bizottságot, hogy tegye meg a szükséges lépéseket a Palesztinai Kormánynál, hogy a quarantán-feltételeket és az Olímnak a palesztinai kikötőkben való kihajózását megjavítsa és oly módon szervezze, hogy az a zsidó Alijah méltóságának megfelelően.

A kongresszus megállapítja, hogy a Palesztinai Kormánytól szedett bevándorlási adó és láttamozási díj az Alijah munkáselemeire és a cionista Alijah-költségvetésre súlyos terhet jelent és azért felhívja az Intéző Bizottságot, hogy ezen illetek nagymérvű mérséklése iránt intézkedjék.

A kongresszus elhatározza, hogy a palesztinai Machlakath Alijah-nál egy központi transport-osztály létesíttessék, melynek fiókjai a Palesztina-hivataloknál működjenek. A központi transport-osztályban minden transport-ügy összpontosítottassék.

A transport-osztály köteles minden szükséges intézkedést megtenni, hogy a zsidó bevándorlók érdekei vagyónuknak Palesztinába való szállításánál megvédessenek.

Elhatározza a kongresszus, hogy a palesztinai Machlakath Alijah-nál egy központi turistaosztály létesíttessék, melynek fiókjai a Palesztina-hivataloknál működjenek, hogy a zsidó turista-ügyet Erec Jizraelbe előmozdítsák és megszervezzék.

Szombat délután Brindisinél elhagytuk az olasz partvidéket és kijutottunk a Földközi tengerre. Az idő változatlanul derűs volt és én órák hosszat álltam a hajó karfájánál és néztem a sötétkék vízbe, amely lágyan ringatta a hajót az ösmeretlen és mégis ösmerős hazai partok felé. A hajó fehér utat vágott magának a sötétkék tükörön és a szeszélyes vonalú, mindig változó és egymásra torló habfodrok hosszú szalagja úgy úszott a hajó után, mint kék selyemre terített habos fehér menyasszonyi fátyol. S amint néztem a tenger örök mozgását, arra gondoltam, hogy hány világot láthatott a porból kiemelkedni és hányat a porba visszacsülyedni: nemzedékek jönnek-mennek, harcolnak, építenek és amiért ma harcolnak, azt holnap megtagadják, amit ma építenek, azt holnap lerombolják. Talán ez a mozgás örök törvénye. — Esténként a hajó kajútjében, a mély esendben és elálmosító melegben gyönyörűséges ámulattal hallgattam, hogyan dudolja a tenger különös dalát, amit dalol időtlen idők óta, amióta csak a hajjai mossák Palesztina partjait.

Hétfőn reggel a tenger kissé rosszkedvű volt és vele együtt az utasok nagy része is, egynehány bátor és erős férfit kivéve. Délután már mindenki a fedélzeten várakozott, látásokkal felfegyverkezve. A látáshatáron föltűnedezték a keleti város tipikus körvonalai és hajónk lassú méltósággal siklott be a mesés Kelet kapujába az „alexandriai“ kikötőbe. Még be sem érkeztünk, mikor egy sereg esónak fogta körül a hajót: a legfantasztikusabb öltözetű arabokkal, akik egymást

A Joint-konferencia Philadelphiában

(Ita jelentése)

Szeptember 12-én este nyílt meg Philadelphiában a Joint Distribution Committee konferenciája, melyet mind Amerikában, mind Európában igen nagy érdeklődés előzött meg. A konferencia bevezetője annak a mozgalomnak, melyet a Joint vezetői már hónapokkal ezelőtt határoztak el és amelynek célja: tizenötmillió dollárt összegyűjteni az oroszországi és egyéb európai országok segélyakcióinak újra felvételére és kiterjesztésére és különösen az oroszországi zsidó telepítési munkák végrehajtására.

A konferenciára való meghívásnak, melyet Felix M. Warburg, David A. Brown és az amerikai zsidóság 200 más vezérférfia irt alá, 750 képviselő tett eleget az Egyesült Államok minden részéből. A konferenciát a Franklin-szállóban tartották. Az első beszédekkel Felix M. Warburg, David A. Brown, Louis Marshall, továbbá dr. Joseph Rosen, az oroszországi Ágro-Joint igazgatója, tartották.

A delegátusok valamennyi szociális, politikai és vallási szervezetet képviselték.

Amerika Cionista Szervezete is képviseltette magát.

Vasárnap, szept. 13-án, folytatták a tanácskozást. Tíz óráig tartó vita után a konferencia a következő határozatokat hozta:

A Joint Distribution Committee és a hozzá csatlakozott egyéb szervezetek által 1925 szept. 13-án Philadelphiában tartott értekezlete elhatározza, hogy az amerikai zsidósághoz felhívást intéz aziránt, hogy a konferencia által ünnepélyesen megindított mozgalom, melynek célja 15 millió dollárnak segélyezési célokra leendő összegyűjtése, mielőbb végrehajtsák. A konferencia ama meggyőződést fejezi ki, hogy szükséges, sőt elkerülhetetlen annak a munkának folytatása és kibővítése, melyet a Joint Distribution Committee négy évvel ezelőtt az ipari és mezőgazdasági telepítések ügyében megkezdett. A konferencia hiszi, hogy a szük-

tülvöltözve ajánlották a legkülönbözőbb nyelven gazdák hoteljét. A palesztinai utazókat, a chalucokat is, egy ott működő „Palesztina-hivatal” emberei kalauzolták és hogy ez mennyire szükséges, azt el sem képzelheti a keletet nem járt naiv európai, akit még nem zsaroltak meg az éktelenül ordító és erőszakos arab hordárok, akik 30—40 piastert is elkérnek (100.000 K) egy-két csomagért. Olyan erőszakos rablóbanda, mint az egyiptomi arab hordár, nincs a világon. A palesztinai arab hordár már egy gentleman, mert csak tizszer annyit kér, mint amennyi jár neki.

Alexandriában

Egy napot Alexandriában töltöttünk, mert aznap már nem volt vonatunk. — Alexandria lármás, zajos, ezerszinű és ezernyelvű város; a kelet és nyugat keveréke, ahol minden ágrólszakadt arab utcai árus is legalább három nyelven beszél, és ahol minden arab másféle formájú és színű turbánban és a legkülönbözőbb és legrikítóbb színű kaftánokban szaladgál. Tiszta fehér, halványvörös kaftánokat is látni, de leginkább fekete bőrűeken. A középosztály európai ruhát és vörös fezt visel. A nők pedig még a legszegényebbek is, — akik mezitláb járnak, fekete lepelbe vannak burkolva, hogy csak a szemük látszik. De ezek a fekete leplek, amiket csak úgy ötletszerűen fognak össze magukon, szinte festői redőkben folynak végig alakjukon.

Megnéztük a zsidó nagy templomot, gyönyörű szép

séges politikai és morális garanciák elérhetőek lesznek és hogy az amerikai zsidóság a már megkezdett munkának gyakorlati és méltó kiterjesztéséhez támogatását fogja nyújtani.

A Joint D. C. felhatalmazást nyer arra, hogy a *hadiárva*k egészségügyi gondozása terén végzett eddigi eredményes munkásságot, valamint a szerencsétlen *menekült testvérek* egészségügyi védelmét folytathassa. Különösen segíteni kell a különféle európai kiötőkben horgonyozó menekülteken, valamint a szükségét szenvedő iparosokon és kereskedőkön.

A konferencia felkéri az amerikai zsidóság férfait és nőit, hogy adakozással és áldozatkészséggel a Joint-nak tegyék lehetővé, hogy az évekkel ezelőtt megkezdett igen értékes segítőmunkát befejezhesse.

Hosszabb, igen heves vita után az értekezlet még a következő határozatot is hozta:

A konferencia magától értetődőnek tartja, hogy az amerikai zsidóság a palesztinai zsidó telepítési munkát önkéntesen támogatja és megvan győződve arról, hogy Amerika zsidósága a Jewish Agency és más intézmények útján ezen nagy és történelmi feladat elérésére teljes erejét és támogatását fogja nyújtani.

A vita folyamán dr. Stephen S. Wise, az amerikai zsidó kongresszus elnöke, bírálatot mondott a Krimtelepítésről, melyet *veszedelmesnek* tüntetett fel. Louis Marshall, az amerikai zsidó Committee elnöke, szintén felszólalt és kijelentette, hogy Genfben beszélt dr. Weizmannal, a Cionista Világszervezet elnökével, az oroszországi zsidó kolonizációról, amelyhez *dr. Weizmann hozzájárulását adta.*

A konferenciát banket követte, amelynek keretében a Joint építő munkájának céljaira nagy összegeket ajánlottak fel. Mr. Julius Rosenberg, az ismert emberbarát, kötelezettséget vállalt arra, hogy egymaga 1 millió dollárt adományoz, mihelyt az első 9 millió dollár együtt lesz.

A konferenciát Amerikából és Európából is számosan üdvözölték.

és egészen más, mint nálunk. Megnéztük az iskolát is és nem tudom, hol találni ehhez hasonlót Európa nagy városaiban. Hatalmas remek épület, nagy szellős termekkel, széles csarnokszerű folyosókkal. Óriási étkezőterme is van és konyhája, éléstára, mert az összes növendékek, (kétezer gyerek) gazdagok és szegények egyaránt, ott ebédelnek. Utóbbiak reggelit is kapnak. Ott voltunk éppen az étkezés idejében; olyan vidám szivaj és csiesergés volt, mint reggel az ébredő erdőben. A legtöbb gyermek anyanyelve az arab, de mind beszél még egy-két nyelvet, angolt, franciát, vagy olaszt, görögöt. A német és szláv nyelvekről nem is tudnak. Természetesen héberül is értenek. Nagyszerű varró- és kézimunka-tanfolyamuk is van. A nagyobb lányok számára egy nagy és világos teremben, ahol több tanítónő vezetése mellett a legfinomabb és legszebb munkákat tanítják, amelyeknek egyik-másik ágát nálunk nem is ismerik.

Délután háromkor indult a vonat Palesztina felé. Óriási láрма és kiabálás közben — ami nélkül itt semmi sem történik — elhelyezkedtek végre arab „unokatestvéreink” is — itt így nevezik őket — az igen szép és kényelmes gyorsvonaton. Még egy-két elkésett kísérlet egynémely baksisok irányában és elindultunk.

Alexandriától Jeruzsálemig

A széles nyitott folyosó ablakain beáradt a meleg egyiptomi levegő és én néztem előre feszült várakozás-

Moszkvai megbízható, pártatlan zsidó szociális vezető emberek egy csoportja szintén üdvözlő iratot küldött az értekezletnek, mehyben a csoport megállapítja, hogy a külföldi sajtó egy részének az oroszországi kolonizáció tárgyában elfoglalt negatív álláspontja *hamis információkon* nyugszik. A valóságban a földhöz való visszatérésre irányuló mozgalom történelmi jelentőségű az orosz zsidóságra nézve. A kormány megadta a lehetőséget az Agro-Jointnak, hogy munkáját függetlenül végrehajthassa; minden beavatkozás ki van zárva.

A moszkvai zsidó hitközség is üdvözlő-sürgönyt küldött a Joint-konferenciának Philadelphiába.

A konferencia lefolyásáról még a következőket jelentik:

A vita nagy részét az oroszországi telepítés kérdése foglalta le. A hangulat időnként nagyon izgatott volt. Dr. Stephen S. Wise, az amerikai zsidó kongresszus elnöke, odanyilatkozott, hogy az oroszországi bizonytalan helyzet miatt és a parasztságnak a zsidók irányában tanusított barátságtalan magatartása folytán a Krim-kolonizáció terve az oroszországi zsidó lakosság részére veszedelmessé válhatik. Jacob de Haas is intette a konferenciát, hogy ezt a kérdést alaposan vizsgálja meg, mielőtt az első lépést megteszi. Egy oroszországi irányváltás esetén a pogromok nagyon is a lehetőségek körébe tartoznak és féltő, hogy akkor a mezőgazdaságban a zsidó pozíciót egészen fel kell adni.

Luis Marshall hosszabb beszédben válaszolt az orosz kolonizációs terv ellenzőinek, bebizonyítva, hogy a felhozott aggodalmak túlzottak és hogy az oroszországi munkát el kell végezni.

Attól nem kell félni, hogy ez az új mozgalom eltérítene az amerikai zsidóságot a Palesztina felépítésével szemben fennálló kötelességétől.

Dr. Weizmann beszélt Genfben erről a kérdéstről, aki a Joint tervét helyeselte. Így a Joint-gyűjtés az Egyesült Államok cionista munkáját nem fogja befolyásolni. *Segítségére leszünk* — fejezte be beszédét Luis Marshall — *a palesztinai zsidóknak is építő munkájukban.*

sal és bámuló szemeim esodát láttak. Ugy hittem és úgy éreztem, hogy a vonat visszafelé száguld velünk az időben, évezredek távolságán át, mert megláttuk változatlanul a páriák birodalmát. Kitarult előttünk a végtelen egyiptomi síkság, mint egy óriási zöld papyruszürke hieroglyefek elszórt csoportjával, apró kockalakú meszeletlen vályogviskóikkal, az üde zöldmájusi rétek és vetések közepette. E szürke, lapostetejű, néha csak náddal, vagy sással fedett és szinte egymáshoz ragasztott vályogkockák kisebb-nagyobb csoportjai: a fellah falvak. Udvar, kert, vagy éppen utca, sehol, csak itt-ott bologat búsan egy-két pálmafa a sivárságban. A kis odukból, az ősemler vályogbarlangjából előbujnak a fellah gyermekek, asszonyok, a mi asszonyaink letagadhatatlan édes testvérei. A szürke vályoghieroglyefákból nem nehéz olvasni annak, aki ismeri a kulesát. A kulesa pedig a luxori királysirok minden képzeletet felülmúló fénye és pompája. Arról mesélnek e megfajzott képes betűk, hogy a páriák nemzedékeinek, az elődöknek és utódoknak, minden embervolta is életöröme, a levegő és világosság, mindama szépség és életöröme, a levegő és világosság, mindama szépség összegyűjtve és felhalmozva, arannyá és mesebeli pompává sűrűsítve penészlik és porlad évezredek óta a luxori királysirokban.

És még valamit olvastam az egyiptomi síkság hieroglyefáiból: a kelet esodálatos konzervatívizmusát és az atavizmus igazságát. A mi cigányaink, akik beláthat-

A saját nevemben és a barátaim nevében kijelenthetem, hogy a *Jewish Agency kibővítésének terve* — Amerika pártatlan zsidó vezetőembereinek részvétele által — *meg fog valósulni.*

A vita mindinkább hevesebb lett olyannyira, hogy a konferencián résztvevők két pártra szakadásától — t. i. a palesztinai és az oroszországi telepítés híveinek különválásától — lehetett tartani. Erre Mr. Joseph Barondess, az amerikai zsidó kongresszus alelnöke, emelkedett szólásra és egy bizottság kiküldését javasolta, amely a határozatokat kidolgozza. Javaslatát elfogadták és a bizottságot mindjárt meg is választották. Tagjai lettek: Felix M. Warburg, Louis Marshall, dr. Stephen S. Wise, James N. Rosenberg, David A. Brown, Jacob Fischmann, Maurice Samuel, Karl Sherman, Nathan Straus, Herbert Lehman, Jacob de Haas és Joseph Barondess. A bizottság azonnal összeült és néhány óra múlva a konferencia elé terjesztette a határozatokat, melyeket az el is fogadott.

Mr. Felix M. Warburg, a Joint elnöke, közleményt adott át a sajtó részére a Joint palesztinai munkájáról; a közleményből kitűnik, hogy a Joint az utolsó 10 évben Palesztina felépítési céljaira — beleértve az oktatás- és egészségügyet — 7 millió dollárt fordított. A Joint alapítása óta (1914. év) Palesztina azon országok közé tartozik, amelyekben a Joint jótékonyági tevékenységet fejt ki. Az 1922. év elejéig 5,449.015 dollárt küldtek Palesztinába. Ezen összeg egy része a jeruzsálemi lakosság segélyezésére, más része építőmunkára, (mint mocsár-kiszáritás, malária elleni küzdelem, iskolák és kórházak támogatása), fordított. 1922. jan. 1-étől az 1924. év végéig a Joint Palesztina felépítési céljaira 665.454 dollárt fordított; beleértve a 229.231 dollárt, melyet a Központi Banknak juttatott azon célból, hogy abból kereskedők, iparosok és gazdák kölcsönöket kapjanak. 898.777 dollárt árvák gondozására 206.200 dollárt a Hadassa közegészségügyi szervezetnek is juttatott a Joint. A jeruzsálemi héber tanítóképzőnek és más iskoláknak körülbelül másfél millió dollár jutott a Joint jóvoltából. Az utóbbi 10 évben a Joint összesen 7 millió és 349.000 dollárt adott ki Palesztinacélokra.

lan idők óta csatangolnak szerte a világban, semmit sem tanultak és semmit sem változtak, ugyanilyen vályogkuckokat, félig befedett viskókat építenek, ha egyáltalában építenek, amilyeneket csak az egyiptomi síkságon és nálunk a faluvégi cigánytanyákon látni.

Lassan-lassan beállt a sötétség és nem láttam mást, csak elmosódó körvonalakat, végül még azt sem; észrevétlenül bejutottunk a nagy sivatagba; órák hosszát robgott a vonat a holdfényben hómézőnek látszó homokpusztaságon át, míg végre többszöri átszállás után megérkeztünk a határállomásra. Egy angol motor-komp vitt át a Szezi-csatornán a Sinaji félszigetre. És ez még nem palesztinai terület, de azért itt már héber felirások is vannak az állomáson, a vonatokban. A palesztinai vonaton (szintén angol) már a demokrácia, a kiegyenlítődés szelleme uralkodik; az első és második osztály nem olyan elegáns, mint egynémely európai gyorsvonaton, ellenben a harmadik sokkal szebb, mint nálunk. Képzeltetek el egy nagy termet, két csoportba osztott padokkal, mint a templomban, a végén kisebb fülkék, a női szakaszok; az egész berendezés, a falak is, sötétbarnák és nagyon tiszták.

Ilyenképpen befejezván közszemlémet, visszatértem a fülkembe és próbáltam nézni az alvó tájat, de a szemeim becsukódtak és egyszerre csak félálomban halom: „*Etaris*“. Palesztina földjére értünk és utána néhány szófoszlány, mintha nagyon messziről hangzana:

Már a rabbinövendékeket is . . . ?

Az egyetemeken már nagyjában befejeződtek a tanévi beiratások. Mődünkben van tehát, hogy jelentést írjunk erről az exkluzív műveletről. Tudósításunk lényege ebbe az egy mondatba süríthető össze: a numerus clausus, korunknak ez a vadvirága ma még bújában tenyészik, mint valaha.

Az eredmény ismét nagyon szomorú, sőt meg kell állapítanunk, hogy nemcsak szó sincs javulásról, a szoros keretek enyhüléséről, hanem az uralkodó reakciós rendszer még most is igyekszik megnyirbálni szerzett jogainkat. Amióta a hónapokkal ezelőtt Varsóban összegyűlt népszövetségi konferencia etikai súlyával próbálkozott hatni a kormányra, állást foglalván a numerus clausus ellen, az illetékes körök még tömörebb falankszban zárkóztak fel a revízió gondolata előtt. A bécsi és szegedi egyetemek liberalizmusát enyhe kifejezéssel leintették, a pesti egyetemen pedig a rabbiszeminárium felső osztályaiba járó növendékek közül csak egyet vettek fel a filozófiai fakultásra.

Ez az újabb támadás a magyar zsidó kulturális élet ellen nem ért teljesen váratlanul bennünket. Jóllehet a numerus clausus életbeléptekor hoztak valami kétesérvényű határozatot, hogy a felső szeminaristák bejuthassanak a bölcsészeti karra, ahogy ez békeidőben szokás volt, mégis az illetékesek ettől eltekintettek és a rabbinövendékek csak nagy összeköttetések megmozgatásával tudtak bejutni az egyetemre az 5 százalék fölött. Ebben az évben nyolc jelesen és jól maturált szeminarista kérvényezte a felvételt a filozófiai szakra és ezek közül hét növendék kapta meg az ismert elutasító végzést: „Létszám betelven, felvehető nem volt. Yolland dékán 1925. IX. 15.“ Ezen dékáni végzés alapján hét tanulmánygó elsőrendű zsidó rabbinövendék előtt zárult be a magyar Alma Mater kapuja. Klein Andor, Fisch, Fábrián, Mangl, Günther, Scholz, Hirschler; kiírjuk a nevüket, mert ennek a hét rabbinövendéknek kulturmissziója van és elhivatásuk a felekezeti élet területeire tartozik. A magyar államnak nincs gondja velük, mert a zsidóság mindig vállalta és vállalja papjainak anyagi ellátását. Az egyetemi tanács ezen végzésével a zsidó rabbiképzést nehezítette meg és a zsidóság kulturáját, de első sorban a zsidóság jogait nyirbálta meg. Az elutasító végzés azonban a logikával is ellenkezik. A Ferenc József Rabbiszeminárium fennállása óta mindig állami pénzből tartotta fenn magát. Azt az 1—2 milliárd koronát, melyet ezen intézmény budgetje jelentett, az állam bocsátotta rendelkezésére. Az ilyenformán teljesen állami intézmény súlyos terheinek viseléséhez

Dicsértessék... Örökévaló... hogy meghagyta érne ezt az időt!“

A fölkelő nap első sugarainál egészen más világ tárult elénk, mintha még álmodnánk, vagy mintha egy furcsa álomból most ébrednénk fel. Azt álmodtam, hogy a rabszolgaság földjén járunk és az ablakon friss nappali levegő tódul be: a szabadság levegője. Az ellentét oly kiáltó, amilyen csak a keleten, a szélő elmenték hazájában lehetséges. Amott a természet két kézzel adja áldásait, és mégis semmi fejlődés az áldott termékenység közepette, az elátkozott meddő vég, a legmélyebb nyomoruság. Itt minden talpalatnyi földdel kemény harcot kell vívni és mégis: Erec-Izráel sziklás, elpusztított földjei az életadás vajudása, a jövő ígérete, a fejlődés reménye. Mindenfelé jól megművelt kertek és vetések között csinos, modern házak, amelyek méltók az emberhez. Majd olajfák, narancsligetek, tele mosolygó aranyszínű narancsokkal; még nem volt meg a szüret, mert nincs eső. — Újabb kolónia, csupa üdeség, csupa fejlődés, gyönyörű konyhavetemények, óriási karfiolok és káposzta fejek, borsó, zöldbab most december közepén. Most építenek egy kis lakást hófehér magas szárnyajtókkal és ablakkal.

csak a folyó évben történt hozzájárulás a zsidóság részéről. Tehát a rabbinövendékek elutasításával előállt az a komikus helyzet, — hogy egy állami intézmény növendékeire alkalmazták a numerus clausust.

A jeruzsálemi héber egyetem

(Basel, szeptember 14.) A jeruzsálemi héber egyetem judaistikus intézetének igazgatótanácsa e hónap első napjaiban ülésezett Baselben. A tanácskozások kielégítő eredménnyel fejeződtek be és az intézmény felvirágoztatása szempontjából jelentős haladást hoztak.

A judaistikus intézet jellegéről elvileg kimondották, hogy ennek főként tudományos kutatást elősegítő intézménynek kell maradnia, ahol a tudósok és tanítványok legjobbjai közös tudományos munkának szentelik idejüket. Főfeladata az intézetnek, hogy a tanítványokat a kutatás módszereibe bevezesse és hogy tudósokká képezze ki őket. E feladat mellett nincs nagy jelentősége annak, hogy nagyobb hallgató közönség előtt felolvasások tartassanak. A docensek számára alkalmat kell adni arra, hogy előkészüljenek és kiadassák értékes tudományos kutatásaik eredményét és ezért *nem kell rájuk kényszeríteni a tanítás munkáját*. Az értekezleten elhatározták, hogy az igazgatótanács tagjai legjobb erejük és belátásuk szerint nézzenek körül megfelelő tudományos erők után és lehetőleg szerezzék meg őket az egyetemi intézet számára.

Két bizottságot választottak a *héber nyelvtudományi és a bibliai tudományok szekciói számára*. E bizottságok fogják kidolgozni a legfontosabb két zsidó tudományág tantervét. A zsidó *joztudományok* kutatása céljára szintén egy bizottságot delgáltak. A hallgatóktól elvárják, hogy érettségi bizonyítvánnyal jelentkezzenek és hogy megfelelő héber felkészültségük lesz. A tudományos haladásról bőségesen gondoskodtak és *már néhány ösztöndíjat is kiltatásba helyeztek*.

A jövő tanévre, mint ismeretes, meghívtak több tudóst, azonban az ezekkel való tárgyalásokat még nem zárták le. Dr. Klein és Epstein professzorok már véglegesítve vannak, Josef Klausner, a híres irodalomtörténész, a XIX. és XX. század ujhéber irodalmáról fog előadni. Előadások megtartására megbízatást kaptak: M. Segall oxfordi professzor, Davidsohn new-yorki professzor, továbbá Assaf és Scholem jeruzsálemi tudósok.

Luddban újra átszálltunk és vonatunk bejut a judeai hegységbe; lassan haladunk a meredek uton szakadékok szélén. Hatalmas hegyek kopáran, pusztán, humusz-izomzatuktól megfosztva meredeznek. Komor a kép, de azért leirhatatlanul szép. Kis arab leányok kék hegyi virágból, havasi gyopárból és illatos füvekből kis virágcsokrot dobnak be a vonat ablakain és kéri a baksist.

Itt-ott nagy ritkán fejlődő erdőeskék. A hegyoldalon is sok helyen a biblikorbéli terraszépitmények még tökéletesen jók; néhol rendbe kellene hozni, másutt már folyik a munka. Majd újra puszta, halott hegyek, halmok; egész sereg, mint mindmegannyi óriási sírhalom vonul el előttünk. És most már-már ellenállhatatlanul túlul elem a kérdés: a természet alkotta-e a hegység némely részét ily meztelennek, vagy az ember műve-e, aki oly nagy a rombolásban?... Bétárba értünk, az utolsó zsidó szabadságharc szomoruan emlékezetes helyére. Ott vártak már és fölszálltak hozzánk az egyetem már itt levő professzorai és még egynéhány úr. Egy félóra mulva megérkeztünk Jeruzsálembe.

(Folytatjuk.)

A lengyel kormány lojalisan teljesíti a Zsidó klubbal kötött egyezséget.

(Varsó, szeptember 14. *A Zsidó Szemle tudósítójától.*) Az egész világ zsidó közvéleménye hónapok óta a legnagyobb figyelemmel kíséri, hogy a lengyel kormány milyen mértékben teljesíti azokat a köteleességeket, amelyeket az ismeretes paktumtárgyalások során a lengyel zsidósággal szemben vállalt. Az utóbbi hetekben olyan hírek kerültek forgalomba, hogy a lengyel kormány fel akarja borítani a paktumot. Bár ezek a hírek nélkülözik a reális alapot, a lengyelországi zsidó képviselők klubja a parlament nyári szünete után tartott ülését teljesen ennek a kérdésnek szentelte. A szeptember 11-én megtartott gyűlésen dr. Leon Reich, a zsidó sejmklub elnöke elnökölt.

Az ülés megnyitása után Kirschenbaum agudista képviselő indokolta a gyűlés egybehívását. Mindenekelőtt figyelmeztette az elnököt, hogy az ország politikai és gazdasági helyzete megköveteli, hogy dr. Leon Reich Lengyelországban maradjon és a Washingtonban megtartandó interparlamentáris Unió konferenciájára ne utazzék el. Ezután élesen kritizálta a lengyel-zsidó megállapodás eredményeit és igyekezett a megállapodás felelősségét a klub agudista frakciójáról elhárítani.

A jelen voltak közül többen tiltakoztak Kirschenbaum felszólalása ellen, minthogy annak idején az agudista frakció az ugynevezett megállapodási paktum mellett szavazott. Az értekezlet megállapította, hogy a megkötött egyezség több pontját a kormány nem teljesítette, így többek között a beígért szombati munkaszünetre vonatkozó törvényjavaslatot nem terjesztette be, sem a zsidó hitközségek szervezkedési szabadságára vonatkozó megállapodást nem respektálta.

Az értekezlet ezután egy dr. Rottenstreich szenátor és Farbstein képviselő által vezetett delegációt küldött ki azzal a megbizatással, hogy a kormánynál járjanak el az adóvégrehajtás szigorú kezelése és a nagybankok által utabban gyakorolt hitelmevonások ügyében. A delegáció egy a pénzügyminiszternél, valamint a pénzügyigazgatóságnál is el fog járni és követelni fogja a sérelmek megszüntetését. A lengyel állambank elnökétől pedig kérni fogják, hogy mint eddig, továbbra is adja meg az eddig gyakorlatban volt kölcsönöket az eddigi kamatláb mellett, mert csak ilyen módon lehet biztosítani a kereskedelem zavartalanosságát.

A konferencia tanácskozása alatt dr. Reich elhagyta a helyiséget és Grabszky közoktatásügyi minisztert kereste fel, majd az igazságügyminisztert. A kultuszminiszternél a megállapodás több pontjának végrehajtását szorgalmazta. A miniszter megmutatta a zsidó politikusnak, hogy máris öt zsidó ipariskolának adtak nyilvánossági jogot és e hónap folyamán a többi is megkapja e jogait. A zsidó hitközségek szervezkedésére vonatkozó megállapodásokat a közbejött parlamenti szünetek miatt nem lehetett végrehajtani, azonban az erre vonatkozó előkészületek megtörténtek és a közeli hetekben ezt az ügyet el is intézik. A miniszter végül kijelentette, hogy a kormány az összes a paktumban foglalt ígéreteket lojalisan teljesíteni fogja.

Grabszky miniszterelnök, akit dr. Reich szintén felkeresett, a legteljesebb határozottsággal jelentette ki, hogy mindazok a hírek, amelyek azt állítják, hogy a kormány nem fogja teljesíteni ígéreteit, alaptalanok és hamisak.

Gallérjait, fehérneműit, felső ruháit csak a „Király” gőzmosodában tisztítják kifogástalanul

A miniszterelnök ezután kiemelte a zsidók lojalis magatartását a lengyel külügyminiszter amerikai utja alkalmából.

Az igazságügyminiszterrel való beszélgetése során dr. Reich rátért a nemrégiben befejezett Kornhaber-féle lebergi perre és érintette az októberben tárgyalásra kerülő Steiger-per is.

Dr. Reich a zsidó sejm-klub konferenciájának jelentést tett a miniszterelnökkel való tanácskozásairól, amit a klub tudomásul vett.

Az amerikai rabbik az orosz kolonizációk ellen

„Az egyetlen ország, amelyben a zsidó kolonizáció szempontjából bizni lehet: Palesztina.”

Az amerikai rabbik kongresszusa a napokban zajlott le Washingtonban. A kongresszus napirendjén az oroszországi zsidó kolonizációknak ügye is szerepelt. Ismeretes, hogy Amerikában az orosz kolonizáció könnyebb végrehajtása céljából tizenötmillió dollárt akarnak gyűjteni. Olyan összeget, amit elvonnának egy a Joint árvaakciótól, valamint a háboruban tönkrement existenciák fölsegélyezésétől.

A tárgy nagy vitákra adott alkalmat. A rabbik közül azok, akik Oroszországból származtak az Unióba, az orosz kolonizáció támogatását javasolták és azzal érveltek, hogy az ott élő zsidóság megmentése és produktivitása nem kevésbé fontos ügy, mint a palesztinai kolonizáció. Kifejtették, hogy az Oroszországban élő zsidóság teljesen elvesz a zsidó közösség számára és csak az a réteg marad meg, amely egy tömegben él a falvakban és kolóniákon. Tizenöt rabbi vett részt a vitákban.

Végül a gyűlés határozati javaslatot fogadott el, amely így szól:

„A rabbik kongresszusa úgy véli, hogy részt vehet minden olyan mozgalom előbbrevitében, ami elnyomott zsidók érdekében szerveződik. Azonban, amikor kolonizációról van szó, akkor a rabbik gyülekezete csak azt az álláspontot foglalhatja el, hogy zsidók kolonizációjára egyedül Palesztina alkalmas. Ez okból a gyűlés nem támogathat olyan mozgalmat, amely amerikai zsidók pénzén máshol, mint Palesztinában akar kolonizálni. A kongresszus úgy véli, hogy manapság veszedelmes dolog bizni bizonyos kormányokban és bizonyos letelepedésre följárult országokban. Az egyetlen ország, amelyben a kolonizálás szempontjából bizni lehet — Palesztina.”

Rebenwurzl Salamon és Izidor

Magyarország legnagyobb orth. כשר szalámi- és kolbászárugyár

Budapest, VI., Laudon-utca 3. Telefon: 84—29.

Ajánlják elismert gyártmányaikat a legolcsóbb napi árban. Kétszer naponta postai szétküldés. — Árjegyzéket kívánatra küldünk.

Butor szükségletét

mindenki

FÜRST LEÓ butorgyárában szerzi be cégét ajánlja BUDAPEST, VII. ker., Rottenbiller-utca 6. sz.

VII., Király-utca 15. VII., Dohány-utca 20. V., Bálvány-utca 23. IV., Magyar-utca 6.

Speciális függönytisztítás

Telefon: 191—33.

A rehabilitált Bányai főorvos nem megy vissza a Zsidó Kórházba

Már rég elcsendesedtek a Bányai főorvos körül támadt affér hullámai, amelyek eljutottak a napilapok hasábjaira éppen úgy, mint ahogy nagy izgalmat keltettek az orvostársadalom berkeiben is. A súlyos sértésért, amit a Pesti Izr. Hitközség elkövetett Bányai Sándor dr.-ral szemben, mikor 30 éves érdemeiben gazdag szolgálat után minden komoly ok nélkül megfosztotta állásától, utólag a legteljesebb rehabilitációt adta meg a főorvosnak. A hitközség mea culpáját, mely bocsánatkérését azonban Bányai dr. nem igen láthatja őszintének a példátlanul súlyos sértés után és értesülésünk szerint ez az egyedüli oka, hogy a hitközség részéről újból felajánlott főorvosi állást nem fogadja el.

Mit mond Bányai főorvos?

Bányai Sándor dr.-t, ki tudvelőleg egyike a legképzettebb és legnagyobb praxisu magyar fogorvosoknak, Andrássy-uti rendelőjében kerestük fel, hogy megkérdezzük, vajjon elfoglalja-e újból főorvosi pozícióját a Zsidókórház fogászati rendelőjének élén. Bányai dr. így felelt kérdésünkre:

— A Pesti Izr. Hitközség 30 évi működés után felmondta állásomat. Én ezt a határozatot igazságtalannak tartottam, tehát visszavonására mindent megtettem. Az orvostársadalom mint egy ember tette magáévá sérelmemet. A sajtó és a közvélemény is azonnal mellém állott. Sikerült keresztülvinni, amit akartam. A hitközség belátta a hibát, amit elkövetett. Talán a közvélemény nyomása alatt, talán felébredt lelkiismeretének szavára hallgatva, olyan elégtételt adott nekem, melyre mindenki büszke lehet. Ez a rehabilitáció kellett nekem, hogy tisztán lássanak orvostársaim és tisztán láthasson a zsidó nagyközönség. De egyébként szükségem nincs rá. A hitközség megbántott igaztalanul, könnyelműen haladva el egy munkás életpálya sok fáradsága mellett, igaz, rehabilitált, rendben van, de nekem nincs több dolgom vele. Meghívásának eleget nem teszek. A Zsidókórházba nem megyek vissza.

Érdekes, hogy Bányai főorvos ezen súlyosan hangzó mondatokat nem is haraggal, nem is nehezteléssel szögezi le. Maga is mondja: — „Azért én nem haragszom, jó barát-ságban válunk el, de — elválunk.“

Ha ez az affér nem jön közbe...

Még megkérdezzük: „A 30 esztendő alatt hogy érezte magát a Zsidókórházban, főorvos ur?“

— A Zsidókórházat nagyon szerettem, — mondja Bányai dr. — Ott kezdtem orvosi pályafutásomat. Mint fiatal gyakornok kerültem be a kórházba tele ambícióval, nagy vágyakkal. A hosszú szolgálat alatt odanőtt a szívem ehhez az intézethez. Kollégáimmal együtt örülhettünk a kórház fejlődésének és a folyton javuló szebbnél-szebb eredményeknek, melyeket a Zsidókórház a gyógyítás terén elért. Sok szép emlékem marad a Zsidókórházban töltött időből, hiszen ez életemnek talán több, mint fele része. Ha ez az affér nem jön közbe, úgy még ma is ott vagyok... — De ezt már rezignációval mondja.

Bányai dr. tehát saját szavaival erősítette meg értesülésünket: nem tér vissza a Zsidókórházba. Súlyos hibát követett el a hitközség, reá szállt vissza a meggondolatlan-ság átka, önmagát fosztotta meg a magyar dentológia egyik legkiválóbb reprezentánsától. A Zsidókórház Bányai főorvossal elvesztette neves karának egyik legértékesebb tagját.

Az egészségügy Palesztinában

Ha igaz, hogy valamely állam egészségügyi berendezkedése, egyuttal az illető állam kulturájának fokmérője is, akkor különösen igaz ez Palesztinára vonatkoztatva.

Azon a földterületen, melyen egykor Mózes olyan egészségügyi törvényeket hozott — melyek a mai viszonyok mellett sem igen túlhaladtak pl. a fertőző betegségekről szóló intézkedései; a nő tisztasági törvénye etc. — az a föld az elhanyagoltság és teljes elszegényedése miatt, egészségügyileg teljesen lezüllesztve került az angolok birtokába a világháború folyamán.

Az ország egészségügye már a byzanci uralom alatt visszafejlődik, mely visszafejlődési folyamatot nagyon siettettek azon gyakori betörések és háborúk, melyek harctérül Palesztinát választották ki (így pl. római, perzsa, arab, kereszties stb. háborúk.). Így nemcsak a betegségek — melyeket a háborus hadseregek oly kiválóan terjesztettek —, de maga a háború, melynek egy-egy legérdekesebb felvonása mindig a zsidó tömegek lemészárlása — volt az a tényező, amely a zsidók számát Palesztinában napról-napra apasztotta. Így lehet megérteni, hogy egy a palesztinai utjáról író spanyol zsidó utas összesen 200 zsidót talál Jeruzsálemben a 12. század közepén.

Palesztina egészségügyi viszonyain javítani igyekeznek a 19. században azok a nagy philantropok és zsidóbarátok, akik mint a cionizmus előfutárjai szerepelnek és akiknek a zsidó nép mindenkor nagy hálával tartozik. Így nagyon sokat köszönhetett az elhanyagolt ország Adolf Cremieuxnek, Sir Moses Montefiore, báró Hirsch, lord Shaftesbury, Palmerston angol miniszterelnöknek és még sokáig folytathatnám azok sorát, akik igyekeztek az ősi föld egészségügyi ziláltságát az ország kulturájának föllendítésével megszüntetni. A török uralom eleinte türelmes volt a zsidókkal szemben, később főleg a 19. század végén már-már pogromok szintere is volt Palesztina és környéke (damaszkuszi vérvád etc.) A török egészségügyi intézmények nagyon gyatrák voltak, a zsidókkal pedig egyáltalán semmit sem törődtek. A háború előtt uralmuk alkonyán néhány rosszul felszerelt pár ágyas kórház működik egész Palesztinában. A háború alatt, különösen a háborus érdeknek megfelelőleg építenek néhány ideiglenes jellegű német-török csapatkórházat, de ezek keveset vagy egyáltalán semmit nem törődtek a lakosság elhanyagolt egészségügyével. Az angolok által 1917-ben elfoglalt Palesztinát egészségügyileg teljesen újjá kellett szervezni. Ezen munka nem is a kórházak építésével kezdődik, hanem azon talajjavító munkálatokkal, amelyekkel a K. K. L. az egész művelt világ esodálatát és elismerését váltotta ki.

Palesztinában statisztikailag legelterjedtebb — s így országos — betegség a malária, trachoma és — főleg az arabok között — a veneriás megbetegedések. A malária a legsúlyosabb alakjában jelentkezett Palesztinában és egyes vidékeken a lakosságot megtizedelte. Másutt gazdag termékeny vidékeket tett lakatlanná a mocsarakban elszaporodott anopheles szunyogféleség, mely tudvalevően a malária terjesztője. Természetes itt elsősorban a mocsártalanítás segíthetett, amely munkát a K. K. L. nagyrészt már elvégezte. Kb. 150.000 font sterling befektetéssel csatornákat és cementesöveket raktak le és így a halálvölgyeket mocsártalanították s csakhamar egészséges és termékeny földterületekké változtatták. Ilyen maláriás helyen épült Nahalal, ahol 10%-ról 0%-ra redukálták a maláriás megbetegedéseket. Ezen

CSÁNGÓ JENŐ hőröndös és bördíszmüáru különlegességek
Budapest, Rákóczi-ut 39, József-körút sarok.
Telefon: József 129-25.

munkálatok eredménye pl., hogy Beth-Alpheban 1922-ben még 35.5%, míg 1924-ben már csak 5.3% a maláriás megbetegedések száma. A talajjavító munkálatokat kiegészítik a malária kutató intézetek, melyek nagy részt amerikai anyagi segítséggel teljes tudományos fölkészültséggel küzdenek e baj megszüntetésére.

Ami a trachomát illeti, szintén vannak olyan egészségügyi berendezkedések, amelyekkel e baj tovaterjedését gátolni, a már megbetegedetteket pedig rendes kezelésben részesíteni képesek. Szemorvosok utaznak az egyes koloniákra — különösen a jemenitákra hasznos ezen intézmény, akiknek mintegy 80% trachomás és részesítik pontos nyilvántartás útján kezelésben a trachomás betegeket, másrészt egészségügyi fölvilágító előadásokban ismertetik e betegség ragadós voltát és az ellene való védekezést.

Az állami egészségügyi intézményeken kívül zsidó és cionista pénzekben 2 egészségügyi organizáció működik: a Hadassah és a Kupath Colim. A „Hadassah“ amerikai nőszövetség által föntartott intézmény, mely az egész ország területére kiterjedő működést fejt ki. Kórházai vannak: Jeruzsálemben, Jaffában, Safedben, Tiberiasban és Haiában. 8500 beteget kezeltek ezen intézetekben az elmúlt év folyamán. 8 poliklinikát tart fenn, ahol 1924-ben kb. 100.000 beteg részesült orvosi ellátásban. Ezenkívül 5 központi laboratórium (évi 90.000 vizsgálattal) és teljesen modern felszerelésű röntgenintézete van. Ápolónőképző, csecsemőgondozó intézete és dajkavizsgálókat tart fenn.

A másik nagy egészségügyi organizáció a munkásbiztosító: Kupath Cholim jelenleg 15.000 taggal külön kórházak, poliklinikák és más hasznos intézménnyel védi a munkás egészséget és gondoskodik a betegről. 50 orvosa, 10 gyógyszerésze és 50 ápolónője van, míg a Hadassah 500 főből álló egészségügyi személyzetet foglalkoztat.

Van ezeken kívül még egész sor intézmény, mely a palesztinai egészségügy föllendítését célozza (így a Bikur Cholim organizáció, elmeorvosi intézetek stb.).

Megemlítem még a „Waad Habriuthot“, azt az új intézményt, mely az országos egészségügyi organizációkat központossítja és így centralizálva egységesen fog intézkedhetni a hygiene europai magaslatra való emelésében.

A zsidóság remek munkát végez Palesztina újjáépítésében, még sokat és nagyot kell végezni, hogy Erec-Izrael régi nagyságában viruljon. E sok munkához egészséges test, egészséges nép kell. Szolgálja e célkitűzést továbbra is a palesztinai orvosi kar és segítse őket munkájában az egyetemes zsidóság.

Dr. Klein Pál.

A VAC sikerei Bécsben

A mult számunkban anyagtorlódás miatt csak röviden emlékezhettünk meg azokról a kitünő eredményekről, melyeket a VAC — minden magyar zsidó büszkeségére — a bécsi zsidó olimpiáson kivivott. Örömmel térünk vissza e közleményünkre, mert a VAC lelkes csapata ezuttal nemcsak a magyar, de a zsidó színnek is elismerést és dicsőséget szerzett a külföldön. Multkori tudósításunkhoz szolgáljanak kiegészítésként még az alábbiak:

Az uszók bemutatóestélyével kezdődtek a sportünnepségek. A bécsi Dianabad hatalmas karzatai megteltek nézőkkel, de talán az uszócarnokban hemzsegő hölgy- és férfiuszók meghaladták a nézők számát. Különböző uszásnemeket mutatka be először, majd műugrás és toronyugrás gyönyörködtette a nézőket. A legszebb produkciókat az osztrák bajnok, a „Hakoah“ tagja Arnold, és a VAC magyar bajnoka, Szalai József — akit a publikum tüntető meleg tapsokkal fogadott — mutatták be. A következő két este a vívóké volt. Itt nemcsak az egyéni versenyt nyerte meg a VAC, dr. Fodor József, a klub alenöke révén, hanem dr. Fodor, Táncos, Gyéres és Goldbergerből álló csapat még a csapatbajnokságot is megszerezte. — Így hirdette az egyetlen magyar zsidó sportklub a magyar kard dicsőségét. — Az ünnepségek legszebb és a legnagyobb érdeklődést felkeltő része azonban a vasárnapi disztorna volt. Tíz ezrekre menő tömeg jelenlétében 2000 férfi és nő tornász vonult fel festői dresszben, Német—Olasz—Jugoszláv—Osztrák—Csehszlovák—Lengyel és Magyarországot képviselve. A VAC pompás selyemzászlóját a magyar trikolor diszitette és az egész ünnepség alatt a zászló lobogott a legdicsőségesebb fényben. A tornászcsapat szerakademiáival a disztorna középpontjában állott és a Dückstein Zoltán — ki zsüri tag is volt — vezetésével Schwarz I és II, Berger, Radó, Kirer, Okos, Gál, Héber és Szalayból álló csapata érték el a legszebb eredményeket. — Az egyéni versenyt is Szalai révén a VAC nyerte meg. Szalai produkcióinak precizitása, erőteljes és mégis graciózus lendülete magával ragadta nemcsak a nézőt, de a világ minden részéről összesereglett tornászgárdát is. Nyujtógyakorlataihoz hasonlót még a párisi olimpiáson sem láttunk. A disztorna után este bankett keretében ünnepelték a VAC vívóit és tornászait, különösen azonban Klein Eleket, akinek nemcsak áldozatkészségét csodálták — mellyel a VAC-ot a bécsi ünnepségeken való részvételhez segítette, — de kedves közvetlenségével számos külföldi sportklub vezetőjének szimpátiáját érdemelve ki, újabb hívőket szerzett a magyar zsidó ügynek. — Teljes elismerés illeti még Goldmann Ferencet, a VAC főtitkárát, ki az ut megszervezése körül szerzett érdemeket.

Közkívánatra fényesen átalakítva **újra megnyilt** a
Rebenwurz-féle orth. בשר Buffet
a husfűstölde épületében
BUDAPEST, Laudon-utca 3.
Vasárnapon is nyitva.

PERZSA- és gyári szőnyegek
futók, átvétők
OLCSÓ ÁRUSÍTÁSA
SOMOGYI LALOS VII., DOB UCCA 22

EZÜST disztárgyak
EZÜST evőeszközök
EZÜST sport- és versenydíjak
dús választékban, gyári árban
Schleifer ezüstárugyár, Budapest,
VII., Kazinczy uca 14.
Telefon: József 135-28

Ujdonság! **BARBIN KÉSNÉLKÜLI BOROTVÁLÓ POR.** Illatos, kellemes, olcsó.
Szállítás postacsomagokban is. **Ujdonság!**
Gyártja: **Hungária Vegyészeti Gyár Budapest, VII., Wesselényi-u. 21.** — TELEFON: J. 98-35

Az ungvári héber iskola alapkövetétele

(A Zsidó Szemle kiküldött munkatársától)

Szept. hó 22-én az ungvári cionita zsidóság nagy ünnepet ült. E napon helyezték el az építendő héber iskola alapkövét, amely a héber kultúra diadalmas előretörésének egy újabb kilométert jelző köve.

Az ünnepségről kiküldött munkatársunk az alábbiakban számol be:

Délután 3 órakor, amikor az alapkövetétele hirdetve volt, lassu eső kezdett pergetezni. Ennek dacára szép és lelkes számu közönség gyült egybe, hogy a történelmi aktusnál jelen legyen. A hatóságot Hrbek városi kormánybiztos, a sajtót Svojsze szerkesztő, míg a cseh polgárságot dr. Pesek, úgy is mint a esl. cserkészszövetség küldöttje képviselte.

A kőműves szerszámokból rögtönzött pódiumról dr. Kuhner orvos szólalt fel elsőnek, aki méltatta a nap jelentőségét. Majd üdvözölte a megjelent hatósági képviselőket, a sajtót s a megjelent vendégeket és köszönetet mondott mindazoknak, akik a héber iskola körül érdemeket szereztek.

Szerény Béla felolvasta a kassai, beregszászi, huszti, munkácsi, eperjesi és pozsonyi zsidó nemzeti egyesületek üdvözlő táviratait, továbbá az országos cionista végrehajtó bizottság táviratát, amely felhatalmazta őt arra, hogy — mint központi bizottsági tag — az országos szervezet szerencsekívánatait tolmácsolja az alapkövetételéhez. A szónok ismerteti az építkezés előzményeit s köszönetet mond mindazon zsidó testvéreknek, akik lehetővé tették, hogy a héber nyelvnek és kulturának egy otthont létesítsenek. Annak a reményének ad kifejezést, hogy a lehelyezett alapkövből nemcsak egy szék, hanem egy hatalmas héber intézmény fog kifejlődni.

Benedikt Alfréd, a Kačimah cserkészek nevében beszél: Az építendő ház a zsidó ifjuság otthona is lesz. Amit a szülők elmulasztottak az ifjuságnál, azt ők a házban akarják utána pótolni, hogy derék, becsületes, gerinces, héberül beszélő és a zsidó történelmet ismerő generáció fejlődjön ki belőle.

Weingarten Sámuel héberül beszélt. Szárnyaló beszédében a héber iskola és kultúra jelentőségét méltatta. Minden újabb akció a héber kultúra terén felér egy új világ megteremtésével, miként ezt a talmud is tanítja: „ki megment egy lelket, mintha egy egész világot mentené meg”. Már pedig a héber iskola által számos lelket mentünk meg az asszimilációtól.

Azután Guttman Mór, az országos Héber Iskolaegyesület elnöke emelkedett szólásra:

— Keresem azokat, — mondotta — akik félnapokon keresztül bűnbánó imákat rebesgettek, de nincsenek itt. Keresem azokat, akik a galuth szenvedéseiben keseregnek, kik a szent ország felépítéséért s a szent ország megváltásáért krokodilus-könyveket hullatnak, de ezek sem jöttek el. Keresem a zsidó gazdagokat, akik minden idegen templom építésére adakoznak s mindenütt ott vannak, ahol nincs is rájuk szükség... de nem találom őket itten. Ők ott vannak a kártyatermekben, vagy a pénzes fiókok mögött, hogy isten ments ne károsodjanak valamiképen De nem baj! Itt vannak a mi ifjaink, akiknek építünk. Ezek a mi vigaszunk, a mi jövőnk. A zsidó nép jövője általuk biztosítva van! Ezek nemcsak már akarni is tudnak, hanem cselekedni is. És lássatok csodát. Egy néhány lelkes ember és ez az ifjuság merészen nekivág a súlyos feladatnak s oltárt emel a héber kulturának. Mialatt más zsidók közömbö-

sen vagy akár ellenségeskedve haladnak el e mű mellett, addig ők nem sajnálnak pénzáldozatot, nem kimélnék fáradságot s időt és mint szorgalmas méhek, téglát téglára hordanak, hogy felépítsék gyermekeinknek a mentsvárat. Ma még kinevetik őket, de nemsokára, talán már holnap hálás lesz nekik a jövő, amiért segítettek megmenteni a zsidó ifjuságot. S azon szülőknek, aki huzódzott a héber iskola felépítésétől, gyermeke joggal szemére vetheti: Nektek nem volt részetek szentélyünk felépítésében!

Az elhangzott beszédek után felolvasták a következő pergamentre irt alapítási okiratot:

A világ teremtésének 5686. évében, szent országunk felépítésének 8. évében, a csehszlovák köztársaság elnökének, T. G. Masaryk elnöklésének 7. évében, vagyis 1925 szept. 22-én Tisri havának 4. napján lerakjuk a héber iskola alapkövét Ungvár városában Isten és a Tóra dicsőségére. Deesértessél oh Istenünk, aki életben hagyott és megtartott minket és elérette velünk ezt az időt...

A pergamentet elsősorban az alapítók, majd Hrbek kormánybiztos, Svojsze szerkesztő, dr. Pesek s még sokan írták alá, majd egy üveg- és egy ólomtokba tették és átadták az alapkövet elhelyező bizottságnak, amely így az alapító okmányt az alapgödörbe helyezte. Az első követ Bernáth műszaki tanácsos helyezte el, a másodikat dr. Juszkovits, a harmadikat dr. Palkovits, a negyediket dr. Kuhner, az ötödiket, hatodikat és hetediket Hrbek kormánybiztos, Svojsze szerkesztő és dr. Pesek ügyvéd, majd Jakubovits mérnök, Schächter Lajos fakereskedő, Propper mérnök, Kovács Mór, az Aviva elnöknője és még számosan vettek részt az alapkövetételénél.

Az egész aktus alatt a közönség a Hatikvaht énekelte, melynek befejezése után a közönség lelkes hangulatban szétoszlott.

Az építő-bizottság elhatározta, hogy azok neveit, akik adományaikkal lehetővé tették az iskola felépítését, az épületben elhelyezett márványtáblán megörökítik, hogy ez örök időkre hirdesse a zsidó áldozatkésztség nagyszerű példáját...

FREGOLIA

szabadalmazott hozabitható ruhaszárítók minden mértékben kaphatók

BUDAPEST, VI., Hunyadi-tér 7. szám.

Fióközlet: Vadász-utca 27. sz. BRESZLAUER.

Orthodox koser
Salamonné izletes és olcsó konyhájáról
 próbaebéddel meggyőződhet.
 Havi és heti abonnenseket elfogadok. Bejáró vendégeknek tartalmazas étlap.

Bpest, VI., Király-utca 8, I. 43.

BAUMGARTEN E.

ASZTALOS MESTER

Budapest, VII., Dob-utca 27.

TELEFON: JÓZSEF 125-75.

Elvállalok minden e szakmába vágó munkákat. Mindennemű javításokat olcsón, gyorsan és pontosan eszközölök.

Raktáron tartok előszoba- és konyhaberendezéseket.

Ne vegyen raglánt, férfiruhát, ^{míg} nem látta Schnur Henrik kirakatát Rákóczi-ut 51

Adalékok Herzl gyermekéveihez

A korszakalkotó egyéniségek jellemének és lelkeségének hű rajza annál tökéletesebb, minél gazdagabb motívum-gyűjtemény áll az életiró rendelkezésére. A jelentéktelennek látszó gyermekkori mozzanatok, az öntudatra ébredés naív megnyilatkozásai nem egyszer lényeges magyarázatot adnak a későbbi individuumáalakulás megértéséhez. Ez az elgondolás vezérli *Szoffer* József szeretetházi gondnok urat abban a széleskörű kutatásban, buvárkodásban és utánjárásban, melynek célja: felderíteni *Herzl* Tivadar életének még ismeretlen adalait, napfényre hozni azokat az epizódokat, melyek még a kortársak élményhomályában lappanganak. *Szoffer* József úr legujabban érdekes adalékok birtokába jutott. Megszerezte *Pásztor* Gyula igazgatónak, *Herzl* Tivadar egyik távoli rokonának *) és játszópajtásának megemlékezéseit. *Szoffer* úr közlés végett rendelkezésünkre bocsátotta a *Herzl* gyermekéveire vonatkozó feljegyzéseket. Ezek alapján készült mai számunk közleménye:

Herzl Tivadar Budapesten a Dohány-utca 1. számú ház egyik másodemeleti lakásában született. Az azóta lebontott *Fleischl*-féle ház helyét ma a Dohány-utca és *Wesselényi*-utca határolta saroképület foglalja el. *Herzl* Tivadar már játszógyermek korában eleven temperamentumu, tudatos, szóharoktól egykönnyen vissza nem riadó ifju volt. Szülei korán megkezdték nyelvi képzését. Első tanítója dr. *Iritz* Adolf ügyvéd volt. Tivadar is a jogi pályára készült, bár atyja gyakran mosolyogva tért napirendre fia terveit felett és egy alkalommal így tréfált vele: „Aus dir, mein Sohn, wird entweder ein Schriftsteller, oder ein — Schuster.“ Erre a fiatal *Herzl* önérzetesen, kipirult arccal válaszolt: „Da wähle ich lieber ein Drittes, und werde — Diplomat“.

Herzl már tizenkét éves korában folyékonyan beszélt franciául. Ha valamely játékot akart megvívni szülei, csak francia nyelven fejezte ki kívánságát, mert tudta, hogy szüleinél francia tudásával mindent elérhet. A játékokat nagyon szerette. Kedves játékszerei voltak: egy varázs-szekrény, melynek segítségével elmés előadással kísért mutaványokat rendezett, egy légpuska, egy tüzoltó felszerelés és egy kerékpárszerkezetű, lánchajtásra berendezett, a fej két oldalán alkalmazott forgóval hajtható ló. Ezen a „csatalovon“ szagdozott végig lakásuk zárt folyosóján.

*Herzl*ék 1870-ben a *Mária Valéria*-utcában levő *Thonet*-féle házba költöztek. A harmadik emeleten laktak. Ebben a lakásban alakította meg *Herzl* a „Wir“ önképzőkört, **) melynek tagjait játszótársai közül választotta. Ez utóbbiak sorába tartozott: az ugyanabban a házban lakó *Deutsch* ezredorvos két fia, *Fuchs* bankigazgatónak tízéves, szőkehajú, szép leánya „*Madeleine*“; *Izsáki* Ernő, egy élénkeszü, sápadtareu fiú és *Herzl* apja elhunyt fivérének, *Mikszának*, két gyermeke. Tivadar különös szeretettel foglakozott *Fuchs* Magdával és ha azt hitte, hogy senki sem veszi észre, kedves költőjének, *Heinének* e verssorait: „Du bist wie eine Blume, so hold und schön und rein“ suttogta a szép *Madeleine* fülebe.

Herzl Tivadar sűrűn forgatta a nagy német költők-

*) *Pásztor* Gyula nővére, *Jozefa*, felesége volt *Herzl* Károlynak, *Herzl* Jakab, Tivadar édesapja bátyjának. Ebből a házasságból született *Heltai* Jenő, a kiváló író.

**) Említi: dr. *Friedmann* „Das Leben Herzls“ című művében. I. k., 29. l.

nek *Schillernek*, *Goethének*, *Lessingnek*, *Heinének* műveit és már 14—15 éves korában olvasta *Johannes Scherr*: *Die menschliche Tragikomödie* és *Hoffmann*: *Die Philosophie des Unbewussten* című munkáját. Hogy minő hatalmas lelki átalakuláson keresztül magasodott fel *Herzl* öntudata a zsidósághoz, mutatja az a körülmény is, hogy ekkoriban még némi maliciával aposztrofálta a szalon asztalán fekvő *Gustav* *Dores* *Prachtbibel* című képesmünek lapozgatása közben a bibliai legendákat.

Herzl atyja, aki ebben az időben a „*Banque Franco-Hongroise*“ budapesti intézetének igazgatója volt, nyári pihenésre *Badenbe*, *Nizzába*, *Vöslaubá*, a *Wörthi* tó vidékére vitte családját. A fiatal *Herzl* ekkor még nem gondolt arra, hogy oly rövid idő múlva, nővére, a nála csak egy évvel idősebb, *Paulinának* halála után, véglegesen el fogja hagyni Magyarországot.

Herzl Tivadar ekkor 18 éves volt.

Magyarok városa Erec-Izraelben

Az erdélyi zsidóság hatalmas munkába kezdett és alig egy év alatt a megvalósulás stádiumába hozta tervét: *Várost építeni a Szentföldön*. *Palesztina* jövője *Haifa* és *Akkó* közötti csodaszép öböl partjaihoz van kötve, ahol az angol hatalom Földközi tengeri hajóbázisai fognak kiépülni, ahol a mezopotámiai petroleumtelepek kikötői, gyárai tervezetnek és ahol a nagy mohammedán zarándoklások utja fog vezetni a mekkai vasutvonal felé. Az öböl partján végig már ma is vasut vezet és *Haifa* közelében máris a legnagyobb ipartelepek működnek, amelyek a közeljövőben létesülő nagy-népszerű városok szükségleteit vannak hivatva ellátni. A nagy malom, az olajgyár, a cementgyár a várható nagy fellendülésre van berendezve. Ezen a helyen négy város települ egymás mellett: a bolgár zsidók városa, az amerikai zsidók városa, a német zsidók városa és a magyar zsidók városa; *Haifa* közelében pedig a német-zsidó textiliparosok gyárvárosa épül.

Az erdélyi zsidók városának alapítása igen alkalmas arra, hogy *Csonka*-Magyarország zsidósága csatlakozzék a munkához és közvetlenül részt vegyen *Erec-Izrael* építő munkájában. Az erdélyiek már eddig több száz házhelyet foglaltak le, de sikerült magunk számára 100 házhelyet föntartani a magyar nyelven beszélők házesoprtjában. Egy házhely 2 dunam (kb. fél magyar hold) területű és ára 80 font sterling, amely összeget esetleg részletekben is lehet törleszteni. A házhelyek már ma is nagyobb értékűek, mint az eladási árak, azonban 3 éven belül másnak, mint magyarországinak el nem adhatók. E telkek értékemelkedésére nézve a *tel-avivi* telkek értéke jellemző, ahol ma ily nagyságu terület 1800 font sterlingbe kerül. Aki tehát e városban telket akar venni, az jól teszi, ha már most jegyezteti elő magát. Ez ügyben a *Magyarországi Palesztina Hivatal* nyújt felvilágosítást. A *Palesztina Hivatal* vezetőjénél: *Beregi* *Ármin* mérnöknél (VI., *Podmaniczky*-u. 29, II. 12) a várostervek megtekinthetők.

HÁLÓSZOBÁKAT

ebédlőket, uriszobákat, szalon- és klubgarnitúrákat, konyha- és előszobaberendezéseket legmérsékeltébb árban szállít: *Sándor* *Ignác* butoráruháza, *Dessowfy*-u. 15.

ki nem a **BACK**-féle
kóser étteremben étkezik

VI., KER. HAJÓS UCCA 12. SZ.
Lázár ucca sarok (Az Opera mögött) Telefon 142-83

VÉTKEZIK

Olaszországi levelek

Firenze 1925.

A vörös liliom városának képtáraiban, muzeumaiban, templomaiban, mintha cédrus-illat, mirhapára lengedezne. Az ótestamentum jeleneteinek festményi ábrázolásairól árad ki a dús melegség simogató melázsával az örök multnak ez a hajdankori hangulata. Akár az Uffizi vagy Pitti termeiben járok, akár a dóm homályában nézdegelek: Mózesről Salamonig újra élem a zsidó kelet bibliai történetét. Sőt, nem egyszer a változatok virágos árnyalatainak összeolvadó varázsüvegén át látja szellemszemem az évezredek messzeségéből tükröződő képeket. Minő más a Morijja hegye Tintoretto szeliden ábrándos Izsákjával, mennyivel derültebb Giovanni Lys mérész elgondolásában és mily fájdalmasan lesújtó, ha Caravaggio jajongó, siró Izsákját nézem. De hullámzóbb, lüktetőbb énségem diadala a Mediciek búbjáidéző csarnokaiban. Tündérpaloták kincsesháza ez, arany, csillogás, csodák halmaza. És a falakon remekmivű gobelinek hosszú sorban, szobákon keresztül. S egyetlen témájuk: Eszter története. A purim zengése dalol a lelkemben...

A Via Milton vidékén már csak halványan sugárzik bele az élet forgatagába a középkor ódonságának renaissance ihlete. Firenze modern városrészében vagyunk. Ezen a tájon már szürkébb a por, örvénylőbb a mindennapiság, szintelenebb az egyszerűség, tompább a hangulat... de ha zsidó bolyong a eiprusfák során, új várakozások tornyosodnak feléje. Pálmák, délszak lihegő virágai közt, zöldelő kert közepén áll a zsinagóga. Kapujában diszruhás portás várja a templomlátogatókat. De csak várja, mert nincs kit fogadnia. Szorongva mulnak a percek, nem lehet megkezdeni az istentiszteletet. Nincs együtt a minján. Már félnyolera jár az idő és egyre csak várnak. Végül tizenegyen... Kétségbeejtő. A hatalmas zsinagógában átkosrozdásan kesereg a kántor egyhangu hadaró imája. Az aranyos emelvényen egyedül ő, a tátongó padsorokban mi: egy magyar, két német, nyolc olasz zsidó. A várakozásom keserű csalódásba fulladt. Hát így fest Firenzében a péntekesti istentisztelet?

Gondos Abel.

כשר ארטה baromfi, sajt, vaj és mindenféle fűszerárú legolcsóbban beszerezhető
Ehrenfreind Éliás üzletében Wesselényi ucca 13

Elsőrendű férfiruhákat hozott anyagbólis, a leg-elegánsabb kivitelben készít
Szilágyi Antal, férfiszabó
VII., Wesselényi-utca 71.
Elsőrendű munka! Szolid árak!

Legolcsóbb bevásárlási forrás!
PERZSA, SMYRNA
és egyéb SZÖNYEGEK,
antik butorok. Telefon: J. 123-59.
„ANTIKART” DOB-UTCA 31.

Szimbólum

Csak látszólag időszerűtlen már, mert csak látszólag fűződik a cionisták bécsi kongresszusán lezajlott atrocitásokhoz, — maga a szimbólum, az ezer más és más alakban megmutatkozó horogkereszt mindig időszerű, mert mindig volt, van és ugylátszik a kultúra bizonyos megteljesedéseig mindig lesz is.

Nincsenek erre vonatkozó feljegyzéseink, de valószínű, hogy az egyiptomiak apró agyag-oziriszeket tűztek a ruhájukra, amikor pénzükség idején ugynevezett vallásos jellegű felvonulásokat rendeztek a zsidók ellen; a keresztvesítékek ugyan a mohamedánok, vagy amint ők mondták: a szaracénok ügyében festettek fehér keresztet a pajzsukra, de az sem volt baj, ha az elintézés zajába díszkrét mellézköngye gyanánt némi zsidó jajveszékés is vegyült; a középkorban a szimbólum csak helyet cserélt, de ugyanaz maradt, amikor a gettó zsidóinak kátfánján mint sárga folt hirdette fennen, hogy ime, ez az a férfi, aki feltétlenül és sürgősen üendő; a spanyol hidalgók vörös marabu-tollat tűztek a barétájuk mellé, mielőtt a kordovai, granadai, szevillai és szaragoszai kirándulásnak nekiindultak, nehogy összetévezzék egymást a zsidókkal, ami pedig rendkívül kézenfekvőnek látszott, de talán kissé hosszadalmas is lenne itt a szóbanforgó szimbólum teljes hisztórikumát nyujtanunk. Nálunk az elmúlt években a fehérkeresztes kis plakett és a fehér szekfü, a német és az osztrák fajvédőknél pedig ma is az ugynevezett horogkereszt jelképezi az intranzigens meg nem alkuvást a mennyei hatalmak elnevezésének ügyében.

A történelmi párhuzam teljessége kedvéért célszerű lenne ugyan regisztrálnunk, hogy a harmadik kereszties hadsereg a szaracénok és zsidók helyett már a maga gazdáit ütötte, mert azok nem tudták őket élelmezni és hogy miért nem tudták, az az előbbieket után talán eléggé világos és kézenfekvő, — célszerű lenne elmondanunk, hogy a gettót a esőd előtt álló német tengerparti kereskedővárosok szüntették meg elsők gyanánt, ők tudták, hogy miért, azután hogy Spanyolország a mörök kiűzése óta lett lassankint súlytalan, hangtalan, mert pénztelen senkivé, de mindezek helyett éppen elég, ha itthon a magunk háza tájékán tekinünk körül.

Vagy még most sem eléggé nyilvánvaló, hogy valamely rekonvaleszcensz országnak azt a rétegét, amelyik az ipart, a kereskedelmet, vagy röviden: a pénzt, a gyógyulás egyetlen arkánumát reprezentálja, elidegeníteni, állandó averzív idegfeszültségben tartani majdnem annyi, mint a legteljesebb, legtökéletesebb örültség?

Aminthogy mindig is tisztára örültség minden olyan kezdeményezés, amelynek előreláthatóan és kétségtelenül gyászos visszavonulás, kudarcos leszerelés lesz a vége. Vagy talán csak a horogkereszt legtranzigensebb lovagja sem gondolhatja, hogy ez így mehet az idők teljességéig, illetve addig, amíg a zsidók lassu, de szisztematikus kiirtásával újra eljő az aranykor?... De ha ezt nem gondolhatja, mit gondolhat tehát?

Valószínűtlen semmit.

A rokonszenvek és ellenszenvek ügyében a kapacitásnak sohasem volt különösebb értelme, az ilyesmi magánügy, amit mindig áldatlan dolog megbolygatni mindaddig, amíg külső megnyilvánulásaiban másoknak a köreit nem érinti. Már most a dolognak ilyenképpen való felfogása mellett az említett szimbólum is, mint bizonyos ellenszenvek, de csakis annak a megtestesítője, ártatlan, gyermekecs magánügy volna, amelyhez senkinek semmi köze sem volna, ha...

Ha a természetrajzához hozzá nem tartozna az is, hogy inficiál, ragályoz, ösztönöz és magával ragad. Inficiál, mint minden defektus, így az, akinek módjában állana a szimbólum rázkódtatás nélkül való, sima eltüntetése, nem tüneti kezelést végezne, hanem magát az alapbajt gyógyítaná.

Az építés az ellenség csufolása és akadékoskodása mellett is halad

(Lásd: Nehemiás 3. és 4. fejezetét)

Történt pedig, mikor meghallotta Szamballát, hogy mi a falakat építjük, nagyon megharagudnék és boszszankodék és csufoló a zsidókat. És így szóla testvérei előtt és Samária seregei előtt: Mit csinálnak ezek a szegény zsidók? Hát segítenek magukon? Hát áldozni fognak? Hát befejezik-e nappal? Hát fel tudják-e éleszteni a köveket a porhalmokból, miután azok megégtek? És az amóni Tobiás is vele tartta és így szóla: Ha fel is építik, jön majd egy róka és lerombolja kőfalakat...

Mikor pedig meghallotta volna Szamballát és Tobiás, továbbá az ámmóniták és az asdódiak, hogy szépen halad és gyarapodik a Jeruzsálem falainak építése és hogy a szakadékok bétömetnek, felette igen megharagudának. És összeesküvének közös akarattal, hogy eljönnek és harcolnak Jeruzsálem ellen és hogy neki akadékoskodnak. És akkor mi imádkozánk Istenünkhöz és trázsát állatánk ő ellenek éjjel-nappal, mivel hogy féltünk tőlük. Mert így szólának a zsidók: „Megfogyatkozott a teherhordók ereje és a romhalmaz igen nagy és mi nem tudunk mindnyájan építeni. Ellenségeink pedig azt mondják: Ne tudják és ne lássák, mikor közéjük megyünk, tönkretesszük őket és beszüntetjük munkájukat. És mikor eljövénnek mindama helyekről, ahonnan eljövénnek hozzánk, akkor az erőtlenebb helyekre és a kőfal mögé, a sziklás helyekre, őrzőket rendelünk és a népet is családonként odaállatánk kardjaikkal, lándzsáikkal és ijjaikkal.

És én hozzáálltam és felkerekedtem és azt mondtam a főembereknek és a fejedelmeknek és az egész népnek: „*Ne féljétek tőlük! A nagy és rettenetes Urról megemlékezetek és harcoljatok testvéreitekért, fiaitokért, feleségeitekért és otthonotokért!*“

Történt pedig, hogy mikor megtudták ellenségeink, hogy mi tudomást szereztünk az ő szándékairól és hogy az Ur semmivé tette tanácsainkat, akkor mindannyian visszatérénk a falak építéséhez, kiki az ő munkájához. De azon naptól kezdve csa legényeiknek fele foglalkozkodott az építő munkában, mi ga másik fele kénytelen volt a lándzsákat, a paizsokat, az ijjakat és a páncélokat megragadni; és Juda egész házával együtt haladtak a vezérek is. Az építők a falakon valának, a teherhordók vitték a nehéz terhet és a munkás egyik kezével a munáját végezte, a másikkal pedig a dárdát tartotta. És akik építének, azoknak a kardjuk derekukra vala kötve és úgy építének; a kürtös pedig mindig mellettem álla. És azt mondtam a főembereknek és fejedelmeknek, és a nép maradékainak. „*A munka igen nagy és tágas és mi el vagyunk különülve a falakon, távol egyik a másiktól.* Ahol hallani fogjátok a kürt szavát, oda gyülekeztek hozzánk és a mi Istenünk harcolni fog értünk. Eképen végeztük a munkát; úgy hogy népünknek egyik fele a dárdákat tartotta hajnalhasadtától naplementéig. Meg is paracsoltam akkor a népnek, hogy mindenki a legényével Jeruzsálemben háljon, hogy éjszaka örködhessenek, nappal pedig dolgozhasanak. Én pedig és testvéreim és legényeim és az őrség emberei nem is vetettük le ruháinkat, mikor a vízben mosakodtunk.

Szereztek előfizetőket

Zsidó Szemlének.

IRODALOM — MŰVÉSZET

Biblia az ifjuság és a család számára. (Kiadja az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat. I. kötet. A Tóra. Mózes öt könyve. Új fordítás. Budapest, 1925. 8°, 240 l.) Vannak könyvek, melyeknek kritikai vizsgálata megkívánja, hogy a bíráló ne csak a mű analitikai boncolását tekintse feladatúl, hanem vizsgálja a munka megjelenését megelőző mozzanatokat, a létrehozás motívumait, azokat a tényeket, melyek a jövő számára készült könyvnek a multját alkotják. Ilyen visszapillantást kíván az IMIT. legújabb szentírás kiadása is. Alig fejeződött be az IMIT. első teljes biblia-fordításának nagyjelentőségű sorozata, máris felmerült egy ifjusági bibliának a szüksége. Az 1909. évi IMIT. Évkönyvben erre az új kiadásra vonatkozólag olvassuk: „Kész szövegünket ekkor módunk lesz részben simítani és javítani, amely munkának szükségességéről különben is át vagyunk hatva“. Az ifjusági bibliának gondolata tehát több mint másfél évtizeddel azelőtt vetődött fel. És mi történt azóta? Amint e most megjelent könyvek szerkesztői említik: még néhai Becher Vilmos vezetése mellett megkezdték a munkálatokat 1912-ben. Heller Bernát dr. 1919-ben a Bánóczy-albumban a következőket írja: „Az ifjusági biblia már évek óta készen van, 1915 óta kiszedve áll. Az IMIT-nek nem volna sürgősebb teendője, mint hogy végre kiadja“. Multak az évek és az ifjusági biblia hiánya mind kiáltóbb lett. Sürgető cíkek jelentek meg. Heller Bernát dr. a Mult és Jövő hasábjain követel „Ifjuságunknak bibliát“. Hogy minő okok akadályozták az IMIT. kész szövegének sajtó alá rendezését, nem tudjuk, a gazdasági helyzet talán a legkevésbé lehetett hátráltató mozzanat, mert hiszen míg az IMIT., mint testület késlekedett, Frenkel Bernát dr. vallastanár saját vállalkozásából kiadta a régóta várt és jelentős ifjusági bibliát: a *Szentírást a család és az iskola részére*. Ma már ennek a műnek a harmadik kötete is elhagyta a sajtót. A szakörök a legnagyobb elismeréssel üdvözölték Frenkel bibliájának megjelenését. Hevesi Simon szerint „helyes utat választott a szövegrészek megállapításában, itt-ott szükséges összevonásban, fordításával pedig friss, üde, bájos és kellemes bibliai tónusú, a gyermek szelleméhez alkalmazott hangszínezetű, magyaros és irodalmi értékkel bíró jó szöveget adott, melyet gyermekeink haszonnal és élvezettel olvashatnak“. (Előszó.) Heller Bernát dr. pedig a harmadik kötetéről szóló hírlátában megállapítja, hogy „a legfőképpen szükséges *tapintat* tekintetében majdnem kifogástalanul megfelel“ és hogy „minden későbbi kötet tökéletesebb az előzőnél“. (Budai Izr. Htk. Ért.) Hasonló szellemben ismertette a művet Fischer Gyula dr. a Lloydban és az Ujságban, Málnai Mihály dr. az Izr. Tanügyi Értesítőben. Ilyen előzmények után fokozott várakozással nézett mindenki az IMIT. ifjusági bibliájának megjelenése elé! Természetesnek tetszett, hogy mindazok a szempontok, amelyek Frenkel bibliájában megnyerték a bírálók tetszését, hatványozottan fognak érvényesülni az új kiadásban, hogy mindaz az akarat, ami amott csak tapogatózás volt, itt már problémamegoldássá lesz. Ezzel szemben az történt, hogy az IMIT. ifjusági bibliájának szerkesztői egyáltalán nem voltak tekintettel az ifjuság fejletlen erkölcsi érzékére. Néhány szemelvény világos képet ad erről: Megsokasitom terhességé fájdalmát, fájdalommal fogsz gyermekeket szülni (6. l.) Az ember megismerte feleségét, Évát; ez viselős lett és szülte Káint (7. l.). Káin megismerte feleségét, ki viselős lett és szülte Hanokot (8. l.). Ábraham nemzette Izsákot... És fohászodott Izsák az Örökkévalóhoz felesége miatt, mivel hogy magtalan volt. Az Örökkévaló meghallgatta fohását és felesége, Rebeka viselős lett. De tolakodtak a gyermekek méhében és szült... (41. l.) Szentelj nekem minden elsőszülöttet, ami Izrael gyermekeinél az anyaméhet megnyitja. (113. l.) Metéljétek tehát körül szivetek előbőrét. (209 l.) stb. Az anyagrészek kiszemelésében ugyancsak feltűnő jelenség,

hogy míg a rézkigyó elbeszélése megtalálható a fordításban, addig rituális életünk egyik alaptörvényét, a Tórában háromszor említett parancsolatot: „Ne főzd meg a gödölyét anyja tejében, valamint a „chaloh“ törvényét hiába keressük.

Heller Brenát dr.-nak a teljes bibliafordításról szóló véleményét: „nyugodt lélekkel tanító nem adhatja növénydekeinek, atya nem gyermekeinek kezébe“, fokozottabban és szigorubb mértékben kell alkalmaznunk az Imit legújabb kiadványára, melynél súlyosbító körülmény, hogy határozott céllal az ifjúság számára készült.

Ben S.

Gondolatok. Irta: Kaufmann Vilmos. Budapest, 1925. Egy nagy idealista, egy mély filozófus lélek gondolatvilága bontakozik ki abból a harminc oldalas füzetből, melyben az író utjára bocsátja sokszor nem is új, de mindig valami eredetit tartalmazó gondolatait. Egy falu esőndjében, halk és nyugodt atmoszférájában érlelődött ki Kaufmann Vilmos széleshorizontu világszemlélete, melyet ügyes logikával tud az olvasó előtt rokonszenvesé tenni. Kiindulva a köznapi élet problémáiból, Kaufmann Vilmos eljut a legmagasabbrendű kérdések megvilágításáig. Könyvében mindenütt érezhető a külföldet járt, egyetemeken tanul tember alapos műveltsége, amely egyesülve az író konzervatív szellemben fogant, de modern, haladó eszmékkel itatott gondolatformáival, a mai élet sok megoldatlan rejtélyének tudja magyarázatát adni. Az idealista lelkesedésével, eszményiségével, de a materialista hideg életlátásával veszi elő és értékeli át a sokat vitatott problémákat. A zsidókérdést egy nép, egy évezredek óta élő és szenvedő nemzet feltétlenül megoldandó nagy ügyének tartja, még pedig faji alapon. Lelkes zsidó öntudat, forró faji érzés sugalmazza érdekes és új megfigyelésekkel teli aforizmáit. A füzetben található sok szép gondolat finom kulturáltságával megérdemli, hogy a magyar zsidóság nagy olvasóközönsége felé megtalálja az utat.

Széljegyzetek

Kuriózumok: Az 1922-ben felfedezett és a XIII. századból való löweni Ómagyar Mária-síralomban fordul először elő magyar nyelven ez a szó: zsidó. — A Nemzeti Múzeum könyvtárának birtokában van egy miniatűrökkel díszített, rasi-írású ivretű hártyakézirat, Mardekhai könyve, melyet az ismeretlen másoló 1317-ben készített Izrael ben Aron számára.

A Magyar Zsidó Szemle 1900-ban megjelent számának 101. lapjáról: Jókai lemondott a béke egyesület elnökségéről, mert úgy látta, hogy az egyesület fejlődését gátolja az elnök vallása. — Jókai református volt. Sapientia sat.

Simonyi Zsigmond 1914-ben megjelent könyvéből: Zsidó, magában nem gyűlöletes kifejezés, csak a fajgyűlölet használja megvetőleg, az pedig az izraelitát v. mózeshitűt ugyanugy használja. — Szóval: 1914-ben is ugyanugy volt, mint ma. Mikor nem?

Duruy Victor, multszázadi francia történetíró: A mózesi törvény felemelte mindazt, amit az ókor lealacsonyított és elnyomott. Az idegen nem volt ellenség, a rab-szolga emberszámba jött és a nő tisztelettől körülveve foglalta el helyét a család fő oldalán. — Van-e történész, ki ezt nem írhatná le? Nincs, de szeretne lenni.

(Merc.)

4 fogásos orth. házikoszt

20.000 koronáért ugyanott teljes ellátás is kapható.

Rapaport, Király-utca 8, I. 41.

HIREK

Uj bank alakult Palesztinában. Augusztus 25-én új bankot alapítottak Palesztinában: a Palesztina-Lengyel Bankot. Alaptőkéje 10.000 font. A szeptember 9-iki alapító közgyűlésen megválasztották a vezetőséget; elnök és ügyvezető igazgató a tel-avivi Josua Lubling lett. A bank néhány hét múlva megkezdte tevékenységét. A bank Tel-Avivban lesz, de fiókokat nyit Haifában, Jeruzsálemben és Lengyelországban is.

Alap a zsidó palesztinai archaológiai társaság részére. A Jewish Palestine Exploration Society külön alapot gyűjt újév alkalmából Prof. Naham Slouch számára, hogy a vezetése alatt Palesztinában folyó érdekes ásatások fennakadást ne szenvedjenek.

A jugoszláviai cionisták konferenciája. Október 18. és 19-én tartják meg Zágrábban a jugoszláv cionisták évi országos konferenciájukat.

Házasság. Dr. Kiss Lajos, lapunk kitűnő munkatársa szeptember 30-án Debrecenben házasságot kötött Fülöp Erzsikével, Fülöp Andor hajdudorogi földbirtokos leányával.

A Magyar Zsidó Ifjak Egyesületének közgyűlése. A Magyar Zsidó Ifjak Egyesülete október 18-án d. e. 10 órakor tartja az évi rendes tisztújító közgyűlést, melyre tagjait ez uton is meghívja.

Halálozás. Dr. Hoselitz Gyulát, a budapesti kir. törvényszék tanácselnökét, szeptember 18-án helyezték örök nyugalomra a rákoskereszturi temetőben a Chebra Kadisa által adományozott diszír helyre. Temetésén dr. Hevesi Simon főrabbi költői szárnyalású beszédében méltatta érdekes életét. Abrahámsohn Manó főkántor kitűnő vezetése alatt a kórus megható éneke mellett vitték végső pihenő helyére. A nyitott sírnál dr. Gallia Béla kuriai bíró emelte ki az elhunyt nemes jellemét, emberszeretetét, jótékonyágát.

Dr. Goldner Miklós orvost nagy részvétellel temették f. hó 21-én a rákoskereszturi temető halottasházából. Az élte tavaszán, 32 éves korában elhunyt orvost dr. Hevesi Simon főrabbi bucsuztatta megható szépségű szavakkal, majd Baumann Dávid, az „Éc Chajim“ hitoktatója mondott neki utolsó istenhozzádot a „Titen Emesz“ és a „Magyar Zsidók Egyesülete“ nevében. Halásan emlékezett meg az elhunyt emberbaráti működéséről, rendkívüli szívósságáról, az árvák és szegények istápolásáról. A Magyar Zsidó Ifjak Egyesülete dr. Goldner Miklós halálával egyik legérdemesebb tagját veszítette el. A nyitott sírnál dr. László bucsuzott tőle orvoskollégái nevében.

Jakobovits Adolfot, a Rombach-utcai templom érdekes, kitűnő kántorát súlyos csapás érte. Neje, szül. Rittersporn Amália 56 éves korában erhunyt. Szeptember 23-án temették mély részvét mellett. Feldmann Mózes rabbi méltatta munkás, tiszta életét. Dr. Jakobovits Sándor szeretett elvbarátunkat Palesztinában éri utól édesanyja elhalálozásának fájdalmas híre.

Schwarz Simonné halálával egy nemeslelkű zsidónő távozott el az élők sorából. Két fiának esatátérleste vont a szomoruan a sir felé. A mélységes fájdalom megtörte, a bánat elvette életerejét. Temetésén, szeptember 23-án, mély részvétellel vették körül sirját mindazok, akik őt és hátramaradottait: férjét és gyermekeit: Szirt Gizella fővárosi tanárnőt, Olgát és Miklós részvénytársasági igazgatót őszintén tisztelték.

Heimler Sándor fővárosi kereskedő roshasana második napján hosszas szenvedés után elhunyt. A kereskedő társadalomban jól ismert férfiut nagyszámu barátja és klubtársa kísérté el utolsó útjára a rákoskereszturi temetőben.

A cukoripar lehetőségei Palesztinában. A cionista exekutive mezőgazdasági kísérleti állomása az elmúlt esztendőben Benjaminában, Daganiában és Ain Charodban cukorrépa ültetésével kísérletezett, hogy így megismerje a cukoripar palesztinai lehetőségeit.

Kirjath Szefer. Most jelent meg a jeruzsálemi héber egyetemi könyvtár kiadásában negyedévenként megjelenő bibliografikus folyóirat, a „Kirjath Szefer“ hatodik füzet. Tartalma: a könyvtár hírei, a palesztinai nyomatok bibliográfiája, új judaica és hebracia bibliográfiája. A folyóirat évi előfizetési ára fél angol font.

Tel-Aviv lesz a legfontosabb palesztinai vasúti csomópont. A palesztinai vasutak igazgatósága megegyezett Tel-Aviv és Jaffa városokkal egy vasútvonal kiépítésére Kalkiljetől Tel-Avivig. Mihelyt ez a vonal kiépül, Tel-Aviv válik a palesztinai vasutak legfontosabb csomópontjává. Az új vonal nagyban hozzájárul a Jaffa—Haifa és a Jaffa—Jeruzsálem közötti forgalom megjavításához. A vonal egyenes összeköttetést létesít Tel-Aviv és a judeai kolóniák között is.

Lengyelország 100.000 fontnyi kontingenst vállalt el a Keren Kajemeth javára. A lengyelországi Keren Kajemeth Lejiszrael-vezetőség 100.000 fontnyi kontingenst vett át az 5686-os évre. Az összes cionista pártok vezetői kötelezték magukat arra, hogy mindent megtesznek ezen cél érdekében. Különben abban biznak, hogy a K. K. L.-delegáció révén, mely főleg palesztinai munkásokból áll, sikerülni fog a lengyelországi zsidó tömegeket megnyerni a Keren Kajemeth számára.

A délafrikai zsidók részvétele a Jewish Agencyben. A délafrikai Jewish Board of Deputies durbani gyűlésén a zsidó községek és szervezetek képviselői a kibővített Jewish Agencybe való belépés mellett döntöttek és meghatalmazták az elnökséget a további tárgyalások vezetésére.

Vasúti műhelyek Haifánál. A „Doar Hajom“ jelenti, hogy a palesztinai vasúti igazgatóság eredeti szándékát megváltoztatva nem Bath Galimban, hanem Haifától kb. 10 km. távolságban akarja vasúti műhelyeit és mozdonyállomását felépíteni. Ugyanott az igazgatóság a munkások számára lakásokat is épített.

Lord Plumer látogatása a jeruzsálemi zsidó vakok intézetében és a Hadassah-kórházban. Az első intézet, melyet lord és lady Plumer Erec Izráelben meglátogattak, a jeruzsálemi zsidó vakok nevelőintézete volt. A vendégek megtekintették az intézetet és néhány osztályban a tanítást is meghallgatták. A Hadassah-kórházat is meglátogatták lord és lady Plumer, ahol nagy meglepettségüknek és azon óhajuknak adtak kifejezést, hogy a Hadassah folytassa az ország egészségi helyzetére nézve áldásos munkáját.

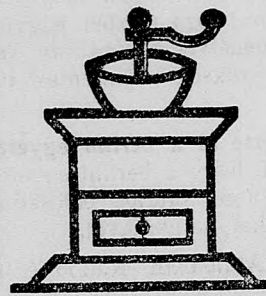
Cionista iroda Genfben. A kongresszus határozatának megfelelően Genfben új cionista irodát állítottak fel. Az iroda, melynek élén dr. Jakobsohn Viktor áll, főleg a cionizmusnak a Népszövetséghez való viszonyából előálló feladatokat lesz hivatva megoldani.

A palesztinai bevándorlás augusztusban. Amint az Ita jelenti, augusztus havában összesen 3693 személy vándorolt Palesztinába. Julius hónapban 2900-an, míg júniusban 4200-an vándoroltak az országba.

Orosz proseliták Palesztinában akarnak letelepedni. Körülbelül 200 orosz proselita, kik zsidó leszámazásuak, de I. Miklós orosz cár uralma alatt kényszer-keresztelésnek vették alá, most azon kéréssel fordultak a Palesztinahivatalhoz, hogy Palesztinába való letelepülésüket tegyék lehetővé. Ezen proseliták nagy része földműves paraszt, akik a letelepüléshez szükséges tőke fölött rendelkeznek.

Sir Herbert Samuel új hivatala. Amint értesülünk, Sir Herbert Samuel Anglia szénügyeinek kormánybiztosává nevezték ki.

Még egyszer olyan jól ízlik

az Ön kávéja, ha
Ön a tiszta, izle-
tes „Franck“ kávé-
pótlékot használja.
— Ügyeljen be-
vásárlásainál gyári
védjegyünkre, a
„kávédaráló“-ra!

A losonci zsidó templom felavatási ünnepe. Szeptember 8-án avatták fel Losoncon az új zsidó templomot. A felszételést a hitközség diszkozyűlése előzte meg, amely a városháza nagytermében folyt le a város, a zsupán, az összes hatóságok és a hadsereg képviselőinek jelenlétében. Dr. Oppenheimer Ferenc, a losonci hitközség elnöke, lendületes és rendkívül tartalmas ünnepi beszédben vázolta a templom felépítésének történetét. Azzal kezdte, hogy 62 év előtt a város csak nagy kegyesen engedélyezte a zsidó templom felépítését, ma pedig a város már áldozatokat is hozott a templom felépítése érdekében és lelkesen együtt ünnepel a zsidósággal. A diszkozyűlés befejezése után a résztvevők hatalmas tömege a templomhoz vonult, ahol az avatóünnep volt. Dr. Oppenheimer ezután megnyitotta a főkaput, amelyen az ünneplők a templomba vonultak.

Kaddis 12.000 zsidó hősi halottért. A zsidó frontharcosok német szövetsége szeptember 5-től 7-ig tartotta ezidei országos gyűlését a wormszi zsinagógában. Dr. Holzer wormszi rabbi üdvözölte a nagy számban megjelent delegátusokat, majd kaddist mondott azért a 12.000 német zsidó halottért, akik a világháboruban haltak hősi halált Németországért. Ezután a gyűlés áttért a tárgysorozatra.

Az Intéző-Bizottság legközelebbi ülése. A cionista szervezet exekutívje szeptember hó 30-án ülést tart Párisban. Az ülés, melyen a gazdasági és pénzügyi tanács tagjai is részt fognak venni, fogja meghatározni annak az intéző-bizottsági ülésnek időpontját, melyen a kongresszus határozata szerint Weizmann és Sokolow beterjesztik az exekutive újjáalakítására javaslatukat. Ezt az ülést valószínűleg még október folyamán megtartják.

Amerikai cionisták Palesztinában. A kongresszusról jövet Palesztinába érkeztek Morris Rothenberg, a K. H. amerikai direktóriumának elnöke és az amerikai cionista exekutive tagja, Emanuel Neumann, az említett két testület tiszteletbeli titkára, Isaac Meister, a cionista szervezet pénztárosa, Izrael Goldberg, a K. H. sajtóosztályának vezetője. Néhány hetet szándékoznak Palesztinában tölteni s ez idő alatt a kolonizációs munka új eredményeit tanulmányozzák.

Turistaforgalom Palesztinában 1925. júniusában. 1925. év júniusában 4484 turista és 2046 visszatérő bevándorló érkezett Palesztinába.

Kórház Haifában. Amint a „Doas Hajem“ jelenti, Miss Henrietta Szold sürgönyileg értesítette a Hadassah-t, hogy 50.000 fontot gyűjtött egy haifai kórház építésére. Az építéshez csak akkor kezdenek, ha Haifa lakossága is megfelelő összeggel járul a költségekhez.

A délafrikai zsidók a Keren Kajemethért. A gyűjtési akció, melyet rabbi Zlotnik június elején vezetett be Dél-Afrikában, az első hónapban 6000 fontot, a második hónapban majdnem 9000 fontot eredményezett. Ez az eredmény annál jelentékenyebb, minthogy Délafrika tavaly egész évben csak 5199 fontot adott a Keren Kajemethnek.

Önkéntes tűzoltóságot alakítanak Tel-Avivben. Halpern, Tel-Aviv rendőrkapitánya és Golen városi inspekción kiáltványban fordultak a lakossághoz, hogy részben nagyobb összegek felajánlásával, részben személyes szolgálatra való jelentkezéssel tegyék lehetővé a szükséges önkéntes tűzoltóság megalakulását.

Palesztinai zsidó leány nyerte el a berlini egyetem díját. A „Vossische Zeitung“ jelenti, hogy a berlini egyetem bölcsészeti karának idei díját Thon Natália palesztinai zsidó diákleány nyerte el vegyifizikai munkájával.

Zsidó mezőgazdasági iskola Afulehban. Kadoorie, az ismert emberbarát, aki két évvel ezelőtt meghalt Sanghaiban, tudvalevően 120.000 font sterling vagyonát Erec Izrael oktatás-céljaira hagyta. A palesztinai kormány a végrendeletet úgy értelmezte, hogy a Kadoorie-hagyaték fele a zsidókat, másik fele az arab lakosság kulturális intézményeit illeti. A palesztinai kormány a zsidókat megillető 60.000 font sterlingből egy zsidó főiskolát akart Jeruzsálemben alapítani, de tekintettel arra, hogy az errec izraeli zsidó iskolákat a zsidóság maga tartja fenn, zsidó részről azzal a kéréssel fordultak a palesztinai kormányhoz, hogy a 60.000 font sterlingből inkább zsidó mezőgazdasági iskolát állítsanak fel Afulehben. A kormány ehhez az előterjesztéshez hozzájárul és így nemsokára hozzákezdnek az afulehi zsidó mezőgazdasági iskola építéséhez.

Cionista tisztviselők a kivándorló hajókon. A cionista világszervezet végrehajtóbizottságának emigrációs osztálya megállapodást létesített a hajóstársaságokkal, hogy azokat a hajókat, amelyeken nagyszámú Palesztina-bevándorló van, a kikötőből a cionista szervezet egy tisztviselője kíséri Palesztinába. Ennek az a célja, hogy a kivándorlók regisztrálása és a partraszállással kapcsolatos egyéb adminisztrációs teendők már a hajón elvégezhetők legyenek, miáltal a kivándorlók partraszállása simábban és gyorsabban bonyolítható le. Az első ilyen hajó a „Braga“ volt, amelyen 1200 kivándorló ment ki Palesztinába.

Dr. Berthold Feiweil 50. születésnapja. Szeptember 11-én ünnepelte ötvenéves születésnapját dr. Berthold Feiweil, a Keren Hajessod vezető igazgatója. Dr. Feiweil, ki Herzlnek már az első kongresszus előkészítésében segédkezett, 30 éves cionista multra tekint vissza. Martin Buberrel, Liliennel és Weizmannal együtt teremtette meg Feiweil — ki a „Welt“-nek is szerkesztője volt — Nyugat-Európa számára a cionizmus kulturális mozgalmát. Weizmannal és Buberrel együtt elsőnek propagálta a héber egyetem gondolatát. Feiweil teremtette meg a Keren Hajessodot és a kezdet nehéz évein keresztül elvezette jelenlegi helyzetéhez. A Keren Hajessod vezetésén kívül minden gazdasági és pénzügyi kérdésben részben tanácsadóképpen állt az exekutive mellett, részben maga végezte el a munka nagy részét, mindig a háttérben maradva s gyakran átengedve másoknak a dicsőséget. A cionisták mindig hálások lesznek dr. Feiweilnek áldozatkész munkásságáért.

Általános nyomda. Könyv- és lapkiadó Rt. Budapest, VI., Nagymező-utca 3.

Kikeresztelkedett zsidók nemzetközi értekezlete Londonban. (ITA.) A napokban kezdődött Londonban a „Hebrew Christian Alliance“-nak, azaz a keresztény hitre tért zsidók szervezetének első nemzetközi értekezlete. A gyűlést Mr. E. Bndor Samuel Londonból nyitotta meg, aki felolvasta Samuel Schor hitszónoknak, a Hebrew Christian Alliance elnökének levelét, melyben az sajnálkozását fejezi ki, hogy a gyűlést személyesen nem nyithatja meg. Mr. Bendor-Samuel üdvözölte a különböző országokból, így az Egyesült Államokból, Palesztinából és a kontinens egyéb államaiból érkezett delegátusokat, mire dr. Neugewürz Montréalból kifejtette, hogy ez a konferencia az egész világ zsidó kereszténységének haladásában nagy eseményszámba megy. A zsidó keresztényeknek a jövőben nem szabad engedni, hogy akár az árja keresztények, akár más fajú keresztények őket háttérbe szorítsák. A zsidó keresztényeknek missziójuk van, melynek ideje immár elérkezett. A konferenciának meg kell találni az utakat, hogy miképpen lehet a zsidó kereszténységet az egész világon kiterjeszteni és megerősíteni, hogy a mozgalom a még kereszténnyé nem vált zsidóságot is megragadja. Mr. Neugewürz felolvasta a montreali püspöknek egy levelét, mely arról szól, hogy a zsidó igen nagy erőt jelent a világban és ha ezt az erőt a kereszténység szolgálatába lehetne állítani, ugy csodálatos eredményekre lehetne jutni. A zsidó keresztény — így folytatódik a levél — nem szűnik meg zsidó lenni; ellenkezőleg: most lesz csak tökéletes zsidó. Beszéltek még Max Reich, az amerikai Hebrew Christian Association elnöke, mr. S. B. Rohold, a palesztinai delegátus, dr. A. Frank Hamburgból, Khodadad E. Keith perzsiái delegátus és még többen. A „Hebrew Christian Alliance“ nemzetközi konferenciája szeptember 9-én tartott ülésén elhatározta, hogy egy szövetség felállítását követeli az egész világ keresztény hitre tért zsidói számára. A határozatot megállapítja, hogy a világon 250.000 kikeresztelkedett zsidó él. Az értekezleten elhangzott az a kívánság is, mely szerint külön zsidó keresztény egyház állíttassék fel.

Angol, német és magyar nyelvű írásmunkák (fordítások) lelkiismeretes és szakszerű végzését vállalja nyugtanár. Címe a kiadóhivatalban.

Héber nyelvtanár, ki nagyobb csoportot bevált modern módszer szerint heti két vagy három órában tanítana, keresteik. Válasz „Szeárdkiejtés“ jelige alatt a kiadóhivatalba kérünk.

Szerkesztői üzenetek

H. F. Dombóvár. Nem közölhetjük. De azért írjon, mert ha ez a cikke még nem is ütötte meg azt a mértéket, mely nekünk megfelel, mégis elárul annyit, hogy irni tud. Reméljük, hogy még fogjuk olvashatni cikkeit e lap hasábjain.

S. I. Szombathely. Még nincsen eldöntve, hogy ki fogja a magyarországi zsidó hitfelekezetet a főrendiházban képviselni. Egyelőre zsidó körökben heves vita folyik a körül, hogy rabbi legyen-e vagy világi férfi. Bizonyos helyről nagy agitáció folyik az egyik pesti főrabbi érdekében.

Szerkesztésért és kiadásért felelős:
Dr. Ungár Béla.

Előfizetési árak: Egész évre 100.000 kor., félévre 50.000 korona.

Jugoszláviában: Egy évre 140 dinár.

Romániában: Egy évre 300 lei.

Amerikában: Egy évre 2 dollár.

Szövő-, kötő- és varró-fonalak

Kohn Vilmos fonalárugyárában, Budapest, VII., Király-u. 1.

A nyomdájért felelős: Dr. Uj István